

حکومهتی هه‌ریمی کوردستان – عێراق

وهزارهتی خویندنی بالاو توێژینه‌وهی زانستی

زانکۆی سه‌لاحه‌ددین – هه‌ولێر

کۆلیژی ئاداب – به‌شی کۆمه‌لناسی

**هۆکاره کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی نه‌جامدانی توندوتیژی به‌رامبه‌ر باوان
(توێژینه‌وه‌یه‌کی مه‌یدانییه له مائی به‌سالا‌چووانی هه‌ولێر)**

پروژه‌ی ده‌رچوون

پیشکەش به به‌شی کۆمه‌لناسی کراوه، وه‌کو به‌شیک له پێداویستی‌هه‌کانی به
ده‌سته‌هینانی بروانامه‌ی به‌کالۆریۆس له‌زانستی کۆمه‌لناسی

ئاماده‌کراوه له‌لایه‌ن:

بشری جلال مجید

به‌سه‌ر په‌رشته‌ی:

م.ی. رۆسته‌م صابر مصطفی

نیسانی – ۲۰۲۴

پشتگیری و رهامه ندى سه رپشتيار

ئەم تويژينه وهى ده رچوونه به ناونيشانى ((هوكاره كومه لايه تيه كانى
ئه نجامدانى توندوتىژى به رامبه ر باوان (تويژينه وه يه كى مه يدانيه له مالى
به سالا چووانى هه ولير)) له ژير سه رپشتارى خوم ئاماده كراوه و
نووسراوه له كوليژى ئاداب، زانكوى سه لاهه دين، هه ولير.
بو به ده سه تهينانى بروانامه ي به كالوريوس له سپوري له زانستى
كومه لئاسى، من پشتگيرى ده كه م و رازيم كه به م شيويه ئيستا.

واژوو:

ناو: م.ى. روسته م صابر مصطفى

به روار: ۲۰۲۴/۴/

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا
أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا (23) وَأَخْفِضْ لَهُمَا
جَنَاحَ الدُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا (24) ﴾ (اسراء)

صدق الله العظيم

پیشکەشە بە:

- دایک و باوکی خۆشەویستم.
- ماموستای سەرپەرشتیار م.ی. پۆستەم صابر مصطفی.
- ماموستایانی بە شی کومە لناسی - زانکوی سلاح الدین.
- ھەموو ئەو دایک و باوکانەیی لە لایەن مندالەکانیان ستەمیان لیکراوە.
- ھەموو بەسالاچووان و ستافی خانەیی بەسالاچووان.

سوپاس و پېژانين:

- سوپاس بۆ خودای گه وره و تاكوته نيا بۆ رهخساندنې ئه م دهر فته تاكو نه م توپژينه وهيه به سهركه وتووی ته واو بکه م .
- سوپاس بۆ سه رپه رشتياری توپژينه وه که م ماموستا (م.ی/ پوستم صابر) بۆ تيبيني و سه رنجه کانی له سه ر توپژينه وه که که توپژينه وه که ی ده لاه مه ندر کرد .
- سوپاس بۆ هه ردوو ماموستای به ريز (م.ی زيوه ر زرار) و (م.ی ريباز عزيز) بۆ سه رنج و تيبيني و جوانترکردنی توپژينه وه که .
- سوپاس بۆ هه موو به سالآچواني خانهي به سالآچواني هه ولير بۆ وه لامدانه وه ی پرسياره کان
- سوپاس بۆ ئەندامان و ستافی مالی به سالآچواني هه ولير بۆ يارمه تيدانم له پركردنه وه ی پرسيارنامه که م.

پیرستی بابہ تہ کان

لا پھرہ	بابہ تہ کان
I	پشتگیری و رہزامندی سہرپشتیار
II	ٹاہتی قورعان
III	پیشکش بہ
IV	سوپاس و پیزانین
V-VI	پیرستی بابہ تہ کان
1	پیشہ کی
2	دہروازی یہ کہم / لایہنی تیوری تویرینہ وہ کہ
2	بہشی یہ کہم / رہہندہ کانی تویرینہ وہ کہ و دیاریکردنی چہ مکہ کان
2	باسی یہ کہم: رہہندہ کانی تویرینہ وہ کہ
2-3	۱-گرفتی تویرینہ وہ کہ
3	۲-گرنگی تویرینہ وہ کہ
3	۳-ٹامانجی تویرینہ وہ کہ
4	باسی دووہم: دیاریکردنی چہ مکہ کانی تویرینہ وہ کہ
4	۱-توند تیژی
4-5	۲-باوان
6	بہشی دووہم / خستہ پرووی تویرینہ وہ کانی پیشوو
6-7	یہ کہم: تویرینہ وہ عہرہ بیہ کان
7-11	دووہم: تویرینہ وہ بیان بیہ کان
12	بہشی سییہم / ہؤکارہ کومہ لایہ تیہ کانی ٹہنجامدانی توندوتیژی بہ رامبہر باوان
12-13	باسی یہ کہم / خیزان و جورہ کانی
14-15	باسی دووہم / رولی پہرورہدی خیزان لہ سہر مندال
16-17	باسی سییہم / توندوتیژی و جورہ کانی
18-19	باسی چوارہم / گورانہ کولتووری و کومہ لایہ تیہ کان
19-20	باسی پینجہم / مامہ لہ کردن لہ گہل دایک و باوک لہ پروانگہی ٹاہینی ٹیسلامہ وہ
20	دہروازی دووہم / لایہنی مہیدانی تویرینہ وہ کہ
20	بہشی چوارہم / میتولوزیا و لایہنی مہیدانی تویرینہ وہ کہ
20	باسی یہ کہم: میتودی تویرینہ وہ کہ
21	باسی دووہم: کومہ لگای تویرینہ وہ کہ
21	باسی سییہم: نمونہی تویرینہ وہ کہ

22	باسى چوارەم: بوارەكانى تويژىنەوەكە
22	باسى پىنچەم: ئامرازى كۆكردنەوەدى زانىارى
23	باسى شەشەم: ئامرازەكانى ئامارى بەكارهاتوو لە تويژىنەوەكەدا
23	بەشى پىنچەم / خستنه پروو و شىكردنەوەدى زانىارىيەكان
23-25	باسى يەكەم: خستنه پرووى زانىارىيە گشتىيەكان تويژىنەوەكە
26-34	باسى دووهم: خستنه پرووى زانىارىيە تايبەتتىيەكانى تويژىنەوەكە
35	باسى سىيەم: پوختەى ئەنجام و راسپاردە و پيشنيزەكانى تويژىنەوەكە
35-36	يەكەم: ئەنجامەكانى تويژىنەوەكە
37	دەرئەنجام
38	دووهم: پيشنيزەكانى تويژىنەوەكە
38	سىيەم: راسپاردەكانى تويژىنەوەكە
39-40	ليستى سەرچاوەكان
41-43	پاشكۆ - فۆرمى راپرسى

پيشه‌كى

دياردهى توندوتىژى خىزانى دياردهيه‌كى جيهانى و بهربلاوه، له‌سه‌ر ئاستى كومه‌لگه جياوازه‌كاندا و له هه‌موو كومه‌لگه‌يه‌كدا بوونى هه‌يه و هيچ كومه‌لگه‌يك نيهه ئه‌م دياردهى تيدا نه‌بيت. به‌لام توندوتىژى به‌رامبه‌ر دايك و باوك دياردهيه‌كى تا راده‌يه‌ك نوييه. له بوارى كارليكه‌كانى خىزان و كارىگه‌رييه كومه‌لايه‌تبييه‌كاندا پرسى توندوتىژى به‌رامبه‌ر دايك و باوك وه‌ك ته‌حه‌دايه‌كى ئالوز و فره‌لايان وه‌ستاوه، به ليكوئينه‌وه له هوكاره ده‌روونيه‌كان، كارليكه خىزانى و كارىگه‌رييه كومه‌لايه‌تبييه‌كان، ده‌توانين ده‌ست بكه‌ين به هه‌لدانه‌وهى تورى ئالوزى هوكاره‌كان كه ده‌بيته هوى توندوتىژى به‌كه‌ين له و شيوه‌يه، تيگه‌يشتن له‌م توخمه به‌يه‌كه‌وه گریدراوانه زور گرنگه له چاره‌سه‌ركردن و به‌ره‌نگاربوونه‌وهى توندوتىژى به‌رامبه‌ر دايك و باوك. ئاشكرايه كاتيك باس له توندوتىژى خىزانى و جيكه‌وته‌كانى ده‌كه‌ين به ته‌نها ئه‌وه نيهه كه توندوتىژى نواندن ته‌نها كارىگه‌رى نيگه‌تيفى له‌سه‌ر تاك يان گروهى قوربانى هه‌بيت، به‌لكوو هه‌ر كرده‌يه‌كى توندوتىژى كارىگه‌رى و جيكه‌وتى خراپى له‌سه‌ر كومه‌لگه و ده‌وروبه‌ريش ده‌بى، راسته به شيوه‌يه‌كى هه‌ست پيكر او كه‌سيك ده‌بيته قوربانى، به‌لام بازنه‌ى قوربانيه‌كانى توندوتىژى نواندن زور زياتره له تاكيك.

ئه‌م توپژينه‌وه‌يه هه‌ول ده‌دات له ره‌گ و ريشه‌ى كومه‌لايه‌تى ئه‌م پرسه بكولتته‌وه، روشنايى ده‌خاته سه‌ر ئه‌و هوكاره جياوازانه‌ى كه به‌شدارن له‌و ديارده‌يه. كه توپژينه‌وه‌كه له پينج به‌شى سه‌ره‌كى پيک ديت، به‌شى يه‌كه‌م بریتيه له ره‌هه‌ندى توپژينه‌وه‌كه، كه هه‌ر يه‌كه له (كيشه و گرنگى و ئامانج و چه‌مكه‌كانى توپژينه‌وه‌كه) پيک دینیت. هه‌رچى به‌شى دووه‌مى توپژينه‌وه‌كه‌يه خوى ده‌بينتته‌وه له گرنگترين توپژينه‌وه‌كانى پيشوو له‌سه‌ر بابته‌كه. به‌شى سيبه‌مى توپژينه‌وه‌كه پيکدیت له خىزان و جوړه‌كانى، رولى په‌روه‌ده‌ى خىزان له‌سه‌ر منداڵ، توندوتىژى و جوړه‌كانى، گوړانه كولتوورى و كومه‌لايه‌تبييه‌كان و مامه‌له‌كردن له‌گه‌ل دايك و باوك له پوانگه‌ى ئاينى ئيسلامه‌وه. به‌شى چوارهم خوى ده‌بينتته‌وه له ميتودلوژياى توپژينه‌وه‌كه و باس له ميتود و كومه‌لگا و نمونه‌ى توپژينه‌وه‌كه ده‌كات. هه‌روه‌ها كوئا به‌ش كه به‌شى پينجه‌مه خستنه‌پرووى زانياريه كوكراوه‌كان و ئه‌نجام و راسپارده و پيشنيازه‌كان.

دەروازەى يەكەم: لايەنى تىۋرى تويژىنەوۈكە

بەشى يەكەم: رەھەندەكانى تويژىنەوۈكە و ديارىكردنى چەمكەكان

باسى يەكەم: رەھەندەكانى تويژىنەوۈكە

يەكەم/ گرتى تويژىنەوۈكە

توندوتىژى تەنيا رەفتارىك نىيە، بەلكو ستراتىژىيەكى دەروونىيە بۇ گەيشتن بە ئامانچىكى ديارىكراو. توندوتىژى بەرامبەر بە دايك و باوك وەك كاريك لەلايەن كچ و كورپەكانىانەوۈ دەكرىت كە دايك و باوك بترسىنىت و ئامانچ لى ئازاردان بىت يان ھەر ھۆكارىكى تر، دياردەيەك كە لەم سالانەى دواييدا زيارىكدوۈو. ھۆكارە كۆمەلايەتتەكانى توندوتىژى دژى دايك و باوك فرەلايەنە و دەتوانن لە ھۆكارە جۇراو جۇرەكانى ناو كۆمەلگاۈ سەرچاۈ بگرن. لايەنىكى بەرچاۈ ئاسايىكدنەوۈ يان قبولكردنى شەرانگىزىيە لە پەيوەندىيەكاندا، كە دەتوانىت كاريگەرى لەسەر چۆنىەتى ھەستكردن و دەربىرنى ھەستەكانى مندالان ھەبىت. ھەرۈھا ھەلوئىستى كۆمەلگا بەرامبەر بە دەسەلات و رىزگرتن و داينامىكى دەسەلات لەناو خىزانەكاندا دەتوانىت رۆلىكى ھەبىت. بۇ نمونە ئەگەر مندالان شايتەحالى توندوتىژى بن يان ئەزمونى توندوتىژى لە كۆمەلگانىان يان مېدياكانىاندا بكن، لەوانەيە ئەم رەفتارانە بخەنە ناوۈوۈ و لە كارلىكەكانىان لەگەل دايك و باوكدا دووبارەيان بكنەوۈ. جگە لەوەش، نايەكسانى ئابوورى كۆمەلايەتى و سترىسەكان دەتوانن بەشداربن لە گرژى و مملانى خىزانىيەكان كە رەنگە بەرەو توندوتىژى پەرەستىن. ئەو خىزانانەى كە پوۈبەپوۈى مملانى دارابى دەبنەوۈ يان لە ژىنگەى فشارى زۇردا دەژىن، رەنگە بەھۆى فشارى پەيوەندىيەكانەوۈ زياتر توشى توندوتىژى بىن. سەرەراى ئەوۈش، نۆرم و چاۈەرۈوانىيە كۆلتوورىيەكان سەبارەت بە رۆل و بەرپرسىارىتى خىزان دەتوانن كاريگەرىيان ھەبىت لەسەر چۆنىەتى بەرپوۈەبردنى ناكۆكىيەكان لەناو مالەكەدا. لە ھەندىك كۆلتووردا، رەنگە فشار لەسەر مندالان ھەبىت بۇ ئەوۈى لەگەل ستانداردە توندەكانى رەفتاردا بگونجىت، ئەمەش دەبىتە ھۆى بىزارى و شەرانگىزى كاتىك چاۈەرۈوانىيەكان جىبەجى نەكراون. جگە لەوۈش، نەبوۈنى دەستراگەيشتن بە سەرچاۈى تەندروستى دەروونى و سىستەمى پىشتىۈانى دەتوانىت مەترسى توندوتىژى دژى دايك و باوك زياتر بكات. ئەو مندالانەى كە توشى كىشەى تەندروستى دەروونى يان زەبر و زەنگ دەبن بەجى دەستىۈەردانى دروست لەوانەيە كىشەيان ھەبىت بۇ رىكخستنى ھەست و رەفتارەكانىان، ئەمەش ئەگەرى تەقىنەوۈى توندوتىژى زىاد دەكات.

ھەموو تويژىنەوۈيەك گرتى تايبەت بەخۆى ھەيە تويژىنەوۈكەى ئىمەش بەدەرنىيە لەم گرتە بۆيە لىرەدا دەمانەوۈى گرتى ئەم تويژىنەوۈيە بخەينە روو، كە برىتتىيە لە دەرختن و پىشاندانى ھۆكارە كۆمەلايەتتەكانى ئەنجامدانى توندوژى بەرامبەر باوان ئەوۈش بەخستنە روۈى چەند پرسىارىك:

1. ئايا ئەو پالئەرە كۆمەلايەتيانە چين كە ريگەخۆشكەرن بۇ پەرەسەندى ئەم دياردەيە؟
2. ئايا باوان بەويستى خويان دەچنە خانەي بەساللاچوان؟
3. ئايا ليكترازانى خيزان ھۆكارە لەناردى باوان بۇ خانەي بەساللاچوان؟

دووەم/ گرنكى تويژينه وەكە:

۱. لايەنى تيورى:

لەم تويژينه وەيە جەخت لەسەر ھۆكارە كۆمەلايەتییەكانى توندوتیژی كراوە بەرامبەر بە باوان تاوەكوو ھۆشيارییەك بخريته بەردەستى دايكان و باوكان كە چ ھۆكاريك، ياخود پالئەريك وا دەكات مندالەكانيان توندوتیژی ئەنجام بەدن بەرامبەريان، ياخود بياننيرن بۇ خانەي بەساللاچوان، ئەمەش لە ميانەي پشتبەستن و كۆكردنەوہى چەندىن سەرچاوە و پەرتووكى زانستى گرنگ لەم بوارەدا كە دەبنە ھۆى كەلەكە بوونى مەعريفەي زانستى نوي كە بە شيوہەيەكى لۆژيكي گوزارشت لە بابەتەكە دەكات.

۲. لايەنى مەيدانى:

لايەنى مەيدانى تويژينه وەيەكە تەواوكەرى لايەنى تيورى تويژينه وەكەيە، لە ريگەي وەلامدانەوہى ئەو پرسيارانەي كە ئاراستەي تاكەكانى نموونەي تويژينه وە تويژينه وەكە دەكرى، پاشان شيكردنەوہى بابەتيانە و خستتە پرووى زانيارىيە بەدەستھاتووەكان، تاوەكوو لەوہ تيبگەين ئەو ھۆكارانە چين واى لە تاكەكانى كۆمەلگايەكى وەك كۆمەلگاي كوردى كردووە، توندوتیژی بەرامبەر دايك و باوكيان ئەنجام بەدن، ياخود بياننيرن بۇ خانەي بەساللاچوان.

سېيەم/ ئامانجى تويژينه وەكە:

۱. زانينى ئەو پالئەرە كۆمەلايەتيانەي كە ريگەخۆشكەرن بۇ پەرەسەندى ئەم دياردەيە.
۲. زانينى ويست و ئارەزووى باوان بۇ چوونە نيو خانەي بەساللاچوان.
۳. تيشك خستتە سەر ليكترازانى خيزان لە ناردى باوان بۇ خانەي بەساللاچوان.

باسی دووهم/ دیاریکردنی چه مکه کانی توئیزی نه وه که

توندوتیژی:

توندوتیژی له پرووی زمانه وانیه وه له دوو وشه ی لاتینی (vio) واتا هیزو (fero) واتا هه لگر پیکهاتوه به واتای (هه لگری هیز) دیت یان مه بهستی پیاوه کردنیته به رامبه ر که سیک یا هر شتیک .

چه مکی توندوتیژی وه کو هر چه مکی تری نیو زانسته مرو فایه تیه کان پیناسه ی زور و بوچوونی جیا جیا له سهر هیه، له به رجیاوازی بوچوونی نیوان پسپوران و زانایان و بیرمه ندان رهنگه ئاسان نه بیت له دوو تویی پیناسه یه دا دابتاشین. به لام ئه وه ی له م توئیزی نه وه ییدا خراوته روو گرنگترین ئه و ویستگانه ن که له گه ل ره وتی شیکردنه وه ی بابه ته که ده گونجین. ریکخراوی گشتی نه ته وه یه کگرتوه کان پیناسه ی توندوتیژی به م شیوه یه کردوه، توندوتیژی بریتیه له په لاماردانی جهسته یی یان مه عنه وی لایه نیک که ده سه لاتی ماددی و مه عنه وی به سهر لایه نیکی تر دا هه یه. (مکی، عجم، ۲۰۰۸، ۴۱).

به کارهینانی هیزی فیزیکی یا ماددی یا هه ره شه ی به کارهینانی توندوتیژی له لایه ن تاکه که سیکه وه یا گروویکه وه دژی که سیک تر یا گروویکی دیکه. (گیدنز، ۲۰۱۳، ۳۰۳). بریتیه له هه رجوره فشاریکی جهسته یی له سهر له شی مرو ف یان مه عنه وی له سهر دهروونی مرو ف، ئینجا. له جنیودان و سووکایه تی پیکردن تاکو کوشتن و نه هیشتن. (عه بدولر هحمان، ۲۰۱۳، ۲۹).

پیناسه ی کاررای توئیزه ر بو توندوتیژی: هه لسوکه وت و کرده وه یه که به به کارهینانی هیزی جهسته یی یان دهروونی یان به رپی ئابووری یان راگه یاندن، به جو ریک که بریندارکردن، سووکایه تیکردن، زیانگه یاندن، یان له ناوبردن یان زیانی دهروونی دهگه یه نیت و دهراویشته ی بینراو و نه بینراوی له سهر مرو ف و کو مه لگه ده بی.

باوان:

چه مکی باوان له زوربه ی سه رچاوه بیانیه کان پیناسه ی جیاواز کراوه بو چه مکی باوان ئه و یش له سهر بنه مای ئه وه ی که ئایا باوان به کی دهوتریت ته نها دایک و باوک ده گریته وه وه یان هر که سیک ئه رکی پهروه رده کردن و گه وره کردنی مندال له ئه ستو ده گریته بو یه ئیمه ش له سهر بنه مای ئه و تایبه تمه ندییانه ی که باوان هه یه تی له نیو خیزاندا ده توانین چه مکه که به م شیوه یه بناسینین و پیناسه ی بکه ین باوان ئه و که سانه ن که ئه رکی باوانیتی ئه نجام ده دن مه به ستمان له ئه رکی باوانیتی به مانای ئه و چاودیریکردنه ی که بو پنداویستیه جهسته یی و سوژداری و کو مه لایه تیه کانی مندال دابین ده گریته له چوارچیوه ی خیزاندا. (Bernard Group, 2013).

چەمكى باوان بە كەسىك دەگوترىت كە داىك بىت يان باوك يان باپىر ياخود ھەر كەسىك كە ئەركى بەخىوكردن و پەروەردەكردنى مندال بگرىتە ئەستۆ، بە واتاىەكى تر باوان كەسىكە رۆلى داىك و باوكاىەتى دەگىرىت ماوہىەكى درىژ و ھەلدەستىت بە دابىنكردنى پىداوئىستىيە كۆمەلاىەتى ئابوورى و دەروونىيەكانى مندال. (Persson, K, 2019, P:3).

باوان بە كەسىك دەگوترىت كە ھەلسىت بە پروسەى پەروەردەكردنى مندال و گەورەكردنى. بۆيە مەرج نىيە ئەو كەسانە داىك و باوكى بايولۆجى مندالەكە بن، بەلام ئەوہى گرنگە ئەوہىە ھەلسىت بەو رۆل و ئەرکەى كە داىك و باوك بە گشتى پىنى ھەلدەستن و ئەنجامى دەدەن وەكوو: چاودىرىكردنى مندال، دابىنكردنى پىداوئىستىيەكانى مندال، ئەركى پاراستنى مندال و پىدانى خۆشەوئىستى و راوئىژى بە مندال. (Gerber Life Insurance).

پىناسەى كارپاى توئزەربۆ باوان: پروسەىەكى دووبارەبوونەوہى سروشتىيە، كە ئەرکیان بەخىوكردن و پەروەردەكردنى مندالە، يان چاودىر يان سەرپەرشتىارى ياساىى مندال. جا داىك و باوكى بايولۆژى مندالبن ياخود نا و دەبىتە سەرچاوەى پىكەئىنانى خىزان.

به شی دووهم: خسته رووی توژیینه وه کانی پیشوو:

لهم به شهدا توژیهر هه ولدهدا گوزهریک به ناو توژیینه وه زانسییه کانی پیشوو بکات دهر باره ی هۆکاره کانی توندوتیژی به رامبه ر باوان، که به داخوه له بهر نه بوونی توژیینه وه ی کوردی په یوه ند به و بابه ته، (له وانه شه هه بیته به لام بهر دهستی ئیمه نه که وتبێ). بۆیه ته نها خۆی له توژیینه وه عره بی و بیانیه کان ده بیینه وه، ههروه ها هه ولده دهین تیشک بخه ی نه سه ر ئه و توژیینه وانه ی که له توژیینه وه که ی ئیمه نزیکن، به م جوهره ی خواره وه:

باسی یه که م: توژیینه وه ی عه ره بی:

توژیینه وه ی (جه دوی زهیه) به ناو نیشانی (العنف الأسري وعلاقته بعملية التفاعل الاجتماعي عند المراهق) وه ک دیزه رته یشنیک بۆ به ده سه ته ی نانی بر وانه می ماسته ر له به شی دهر ووناسی و زانسته په روه رده ییه کان پیشکه ش به زانکۆی السانیا_وه ران_کراوه له جه زائیر له سالی ۲۰۰۹. توژیهر بۆ ئه نجامدانی توژیینه وه که ی پشتی به ستوه به میتودی توژیینه وه ی حاله ت له قوتابخانه ی ناوه ندی دکتور (بن زه رجاهه) له شاری تلیمسن، ئامرازه کانی کوکرنه وه ی زانیاری بریتیه له فورمی راپرسی و چاوپیکه وتن، پیکهاتوه له ه حاله تی مندالانی هه رزه رکار که له سه ره تای مندالییه وه به ده ست توندوتیژی خیزانییه وه ده نالینن، له هه ردوو ره گهن، ۲ نیر و ۳ می، که ته مه نیان له نیوان ۱۳ بۆ ۱۷ سال.

ئه م توژیینه وه یه ئامانجی دیاریکردنی واقعی هه رزه رکاره له ژیر روشنایی ئه و شیوازه په روه رده ییه ی که له گه لیدا به کارهاتوه، توندوتیژی و درنده یی، ههروه ها هه ولدانه بۆ دیاریکردنی راده ی کاریگه رییه کانی دواتری له سه ر پیکه ی نانی په یوه ندیه کانی چ له قوتابخانه یان له دهره وه ی قوتابخانه. بلا بوونه وه ی دیارده ی توندوتیژی خیزانی، و خواستی گه ران به دوا ی راستیه کان له نزیکه وه له ریگه ی ده ستره گه یشتنیکی راسته وخۆ به و خیزانانه. گرنگترین هۆکاره کان له بنه ماله ی جه زائیر له بری په یوه ندی و گفتوگو له گه ل منداله کانی توندوتیژی ده گریته بهر. هه ولدان بۆ راستکردنه وه ی په یوه ندیه ناوخوا ییه کان و کارلیکه هه له کان که به توندوتیژی له ناو خیزاندا تایبه تمه ندن، به نیشاندانی جدی کاردانه وه کانیان له سه ر بنیاتنایی که سایه تی هه رزه کار.

ئه نجامه کانی توژیینه وه که به م شیوه یه بوو، گریمانه ی به شه کی سه باره ت به چه مکی خۆنه ری نی ئه و هه رزه کاره ی که له ماله وه ده ستره یژی کراوه ته سه ر به ده ست هات. گریمانه ی به شه کی سه باره ت به به شداریکردنی هه رزه کاران له ره فتاره شه رانگیزه کاندایه ستره ییه وه. گریمانه ی به شه کی سه باره ت به دابرا نی کومه لایه تی ئه و هه رزه کاره ی که له ماله وه ده ستره یژی کراوه ته سه ر به ده ست هات. گریمانه ی به شه کی سه باره ت به لاوازی چه مکی سه ربه خۆیی کومه لایه تی به ده ست هات. په یوه ندی هاو به شی نیوان ئه و حاله تانه ی که لیکولینه وه یان له سه ر کراوه بریتیه له ئه زموونکردنی هه مان ئازاری توندوتیژی خیزانی له سه ره تای مندالییه وه، که به ده ست

كىشەۋە دەنالىنن كاريگەرىيەكى ئابوورى گەورە ھەيە، كە بە ھەژارى و خراپى بارودۇخى خىزان نوينەرايەتى دەكرىت، بەۋ پىيەى دايك و باوكەكە ئالوودەى مەى و ماددە ھۆشبەرەكانن. ھەموو حالەتەكان بەدەست بىبەشى سۆزدارى و تىكچوونى پەيوەندى خىزانىيەۋە دەنالىنن، ئەمەش كاريگەرى نەرىنى لەسەر تىكەلبوونيان لەگەل ژىنگەى ئەكادىمىدا ھەيە، خۇگونجاندىكى خراپى قوتابخانەيان نىشانداۋە و ئەنجامەكانيان زۆر لاواز بوۋە، ئەمەش بە واتاى كەمى تواناكانى مەعريفى دىت، بۆيە دەكرى بلېين توندوتىژى خىزانى و تىكچوونى پەيوەندىكردن لەناو خىزاندا دەبىتە ھۆى تىكچوونى پەيوەندىكردن لەدەرەۋەى ئەۋ ھەرزەكارەى كە لەمالەۋە دەستدرىژى دەكرىتە سەر، جگە لەۋ شىۋازەى كە لەخىزاندا فىرى بوۋە، شىۋازەكانى پەيوەندىكردن لەگەل كەسانى دىكە فىر نەبوۋە، بۆيە ۋەك ئا ئامراىك بۆ پەيوەندىكردن بەۋ باۋەرەى كە تاكە رىگايە بۆ مامەلەكردن و كارلىككردن لەگەل ئەۋانى تر.

باسى دوۋەم: توۋىژىنەۋە ئىنگىلىزىيەكان:

يەكەم: توۋىژىنەۋەى (ADOLESCENT VIOLENCE AGAINST PARENT". IS IT A CONSEQUENCE OF GENDER INEQUALITY) لە (سالى ۲۰۰۸) Izaskun (Ibabe, Joana Jaureguizar*, & Óscar Díaz) لە زانكوى باسك لە ئىسپانىا..

ئامانجى ئەم توۋىژىنەۋەيە لىكۆلىنەۋە بوۋ لە ھەگبەى دەروونى كۆمەلايەتى ئەۋ نەۋجەۋانانەى كە راپۇرتكرارون بۆ رەفتارە توندوتىژىيەكان دژى دايك و باوكيان، ھەروەھا تا چەند دەتوانرىت دياردەى توندوتىژى دژى دايك و باوك بە گریمانەى دوۋ ئاراستەيى ناۋەۋە پوون بكرىتەۋە . بۆ شىكردەۋەى رەۋتەكانى راپۇرتەكانى توندوتىژى دژى دايك باوكان كە لە شەش سالى رابردودا لە پارىزگايى فىزكايى (باسك، باكوورى ئىسپانىا) تۆماركرارون، ھەروەھا ئامازەدان بە رېۋشۋىنە تاقيكارى و يەكلاكەرەۋەكان كە گىراۋتەبەر.

بۆ لىكۆلىنەۋە لە تايبەتمەندىيە جياۋازەكان، لەسەر ئاستى دەروونى و خىزان. لە نەۋجەۋانان كە راپۇرت كراون بۆ رەفتارى توندوتىژى دژى دايك و باوكيان، بە بەراۋرد لەگەل تاۋانبارانى گەنجى تر.

بۆ پىشتراستكردەۋەى ئەۋەى كە ئايا گریمانەى دوۋ ئاراستەيى توندوتىژى جىبەجى دەكرىت، كە بەھۆيەۋە ئەۋ گەنجانەى كە ئەزموونى دەستدرىژىكردن لە مندالىدا دواتر رەفتارى توندوتىژىيان بەرامبەر بە دايك و باوكيان نىشانداۋە. بۆ ئەۋەى بزائرىت ئايا ھەندىك شىۋازى پەروەردەكردى مندال پەيوەندىيان بە توندوتىژى دژى دايك و باوك، بە تايبەتى ئايا پەيوەندىيەك لە نيۋان پىشتگوڭىخستنى دايك و باوكە بەرامبەر مندال توۋىژىنەۋەكە لە شىۋەى پرسىياري شىۋە گریمانەيە ۋە ئامارى شىكارى بە چاۋپىكەۋتتى فۆرم بەكارھاتوۋە بۆ ئەم مەبەستەش نمونەيەك كە لە ۱۰۳ نەۋجەۋان ھەلبۇزارد كە لە سى گروپدا پۇلىنكرارون. تاۋانەكانى

گشتی ۱۳۴۱ فایلمان شیکرده وه. له نووسینگهی داواکاری بۆ نهوجه وانان له بلباو (ولات باسک، باکووری ئیسپانیا). ئیمه گۆراوه کهسی، خیزانییهکان و گۆراوه دادوهرییهکانمان بۆ نهوجه وانان دهرهینا. ئەنجامهکان پیشنیاری بوونی پرۆفایلی تایبتهی نهوجه وانان دهکن که بۆ راپۆرتکارون، ههروهها نیشان ددهن که له ریگهی گریمانهی دوو ئاراستهیی توندوتیژی نیوان خیزانهکانه وه دهتوانریت یهک لهسهه سینی ئەو حالهتانهی شیکراونهته وه پوون بکریته وه. بۆ شیکردنه وهی رهوتهکانی راپۆرتهکانی توندوتیژی دژی دایک و باوکان که له شهش سالی رابردوودا له پاریزگای فیزکایا (باسک، باکووری ئیسپانیا) تومارکارون، ههروهها ئاماژهدان به ریوشوینه تاقیکاری و یهکلاکه رهوهکان که گیراوهته بهر.

بۆ لیکۆلینه وه له تایبته مندییه جیاوازهکان، لهسهه ئاستی دهروونی و خیزان. له نهوجه وانان که راپۆرت کارون بۆ رهفتاری توندوتیژی دژی دایک و باوکیان، به بهراورد له گهڵ تاوانبارانی گهنجی تر. بۆ پشتراستکردنه وهی ئەوهی که ئایا گریمانهی دوو ئاراستهیی توندوتیژی جیبه جی دهکریت، که بههۆیه وه ئەو گهنجانهی که ئەزموونی دهستدریژیکردن له مندالیدا دواتر رهفتاری توندوتیژیان بهرامبهه به دایک و باوکیان نیشانداوه. بۆ ئەوهی بزانیته ئایا ههندیک شیوازی پهروه دهکردنی مندال په یوهندیان به توندوتیژی دژی دایک و باوک، به تایبتهی ئایا په یوهندییهک له نیوان پشتگوێخستنی دایک و باوک.

ئهنجامهکان ئەوه پیشان ددهن که ئەم ههزرهکارانه ئاستی شهپرانگیزیان بهرزتره (دژی هاوتهمه نهکانیان و دژی گهورهکان) له چاو تاوانبارانی گهنجی تر. لهوانه یه ئەم جوهره شهپرانگیزییه له ئەنجامی هۆکاری جوړاوجوهره بیت، وهک ئەزموونی پیشووی توندوتیژی له خیزاندا یان بهکارهینانی ماده. ئەو شهپرانگیزییهی ئەم نهوجه وانانه ئەنجامی ددهن ههم جهستهیی و ههم دهروونییه و قوربانییهکان زیاتر دایکن. به سهه رنجدان به وهی که له ۹۵%ی حالهتهکاندا ئەوه دایکه که له لایهن منداله نیره که یه وه دهستدریژی دهکریته سهه، پهنگه وردتر بیت که ئاماژه بهم دیاردهیه بکریت به "توندوتیژی له لایهن کورهکانه وه دژی دایکان" نهک وهک... توندوتیژی دژی دایک و باوک". جگه له وهش، تهنانهت پهنگه توندوتیژییهکی لهو شیوهیه له ناو خیزانییدا بیت.

پیشنیار کاروه وهک ژیر جوړیک له "توندوتیژی جیندهری"، چونکه نهک تهنها کاتیک پروودهات که نهوجه وانانه که به تهنیا له گهڵ دایکه که دا دهژی: دایکان هیشتا قوربانین کاتیک ههردوو دایک و باوک که له ماله که دا ئامادهن. تهنانهت بهو شیوهیهش، له روانگهی یاساییه وه ناتوانریت وهک توندوتیژی جیندهری ههژمار بکریت دوخی مهترسی بۆ دایکان لهو حالهتانهدا زیاتره که به تهنیا له گهڵ کوره که ییدا دهژی له ئەنجامی جیاپوونه وهیهکی ناکۆکی له هاوبه شهکهی. لهوانه یه ئەو ههزرهکاره نیرانهی که شایهتالی رهفتارهکانی په یوهست به توندوتیژی پهگهزی بوون پیویسته ههندیک گۆراوه گۆرینی په یوهندی نیوان توندوتیژی له لایهن دایک و باوک وه دژی

مندالان و توندوتیژی له لایه‌ن مندالانه‌وه دژی دایک و باوک له به‌رچاو بگیریته. گۆراوه گۆرانکارییه‌کان که پیشنیاریان کردبوو بریتی بوون له پیکهاته‌ی خیزان، به‌شداریکردنی دایک و باوک، خووه‌کانی دیسپلین، چاودییری و به‌کاره‌ینانی ماده‌ه‌ه‌شبه‌ره‌کان له لایه‌ن هه‌ردوو دایک و باوک و منداله‌وه. سی له گۆراوه‌کانی ئەم لیسته په‌یوه‌ندییه‌کی نزیکیان به شیوازی په‌روه‌رده‌کردنی منداله‌وه هه‌یه: به‌شداریکردنی دایک و باوک له په‌روه‌رده‌کردنی منداله‌کانیان، خووه‌کانی دیسپلین و چاودییریکردن. سه‌ره‌رای ئەوه‌ش، له سالانی رابردودا پشتراستکراوه‌ته‌وه که پشتگیری خیزان یه‌کیکه له هۆکاره پارێزه‌ره په‌یوه‌ندیاره‌کان له دژی ره‌فتاره دژه کومه‌لایه‌تییه‌کان، و بۆ ریگریکردن له خراپ ریخه‌ستی کومه‌لایه‌تی پیشنیار ده‌کریت ده‌ستوه‌ردان له سیسته‌می خیزاندا بگریته.

دووهم:

تویژینه‌وه‌ی 'Adolescent-to-Parent Violence and Abuse: Abused "aren's' Accounts) له سالی (2018) (Rebecca) bell (پیشکەش به زانکۆی بیدفۆردشایر کراوه، بۆ به‌ده‌سته‌ینانی پروانامه‌ی ماسته‌ر.

ئامانجی ئەم تویژینه‌وه‌یه به‌شداریکردنی زیاتره له تیگه‌یشتن له‌م ئالۆزییه له ده‌ستدریژی خیزانی له ریگه‌ی گه‌ران به‌دوای ئەزمونه‌کانی ژیا‌نی دایک و باوکی . که داتای ئاماری ریژه‌ی بلا‌وبوونه‌وه و تایه‌تمه‌ندییه دیمۆگرافیه‌کان ده‌خاته‌روو پیش ئەوه‌ی هه‌سه‌نگاندنیک بۆ هۆکاره مه‌ترسییه ده‌ستنیشانکراوه‌کان و پوونکردنه‌وه تیورییه پیشنیار کراوه‌کان پیشکەش بکات. تویژینه‌وه‌که میتۆدی وه‌سفی شیکاری به‌کارهاتوووه. هه‌روه‌ها ئامرازی ئاماری فۆرمی راپرسی به‌کاره‌یناوه.

ئەنجامه‌کانی تویژینه‌وه به‌م جۆره‌بوو:

دۆزینه‌وه‌کانی ئەم تویژینه‌وه‌یه پشتراستی ده‌که‌نه‌وه که توندوتیژی پرسیکی جدیه که کاریگه‌ری له‌سه‌ر هه‌موو بواره‌کانی ژیا‌نی دایک و باوکه توشبووه‌کان هه‌یه. شیکارییه‌کی بابته‌یی سی ته‌وه‌ری له‌ناو گیرانه‌وه‌ی دایک و باوکدا ئاشکرا کرد سه‌باره‌ت به‌و ئازارانه‌ی که له هه‌رزه‌کارییه‌وه توشی بوون. 'گیژاوی سۆزداری'، 'پیویستی پوونکردنه‌وه' و 'په‌یوه‌ندییه شکاوه‌کان'

به‌گویره‌ی لیکۆلینه‌وه‌کانی پیشوو ده‌رکه‌وتوووه که دایک و باوک له حاله‌تیکی 'گیژاوی سۆزداری' دان و هه‌سته‌کانیان له بیهیوایی و تاوانباریه‌وه ده‌ستپیده‌کات تا ده‌گاته بیباوه‌ری و ناروونی .

نزیکه‌ی هه‌موو دایک و باوکانی ناو ئەم تویژینه‌وه‌یه، پوونکردنه‌وه‌یه‌کیان پیشکەش کرد سه‌باره‌ت به ره‌فتاره توندوتیژه‌کانی هه‌رزه‌کاره‌کانیان به‌رامبه‌ریان له‌ناو پۆسته ئۆنلاینه‌کانیاندا،

ئەمەش پىچەوانەى بۆچۈنى ھۆك بوو كە تىيدا گرىمانە كرا كە دايك و باوك نەيانتوانىوہ ئەزمونەكانيان بخەنەرۈو، بەلام پىشتىگىرى لە ئەزمونەكانى كلارك دەكات دۆزىنەوہىەك كە تىيدا وا ديارە دايك و باوك ئەزمونەكانيان عەقلانى كر دووہ لە ھەوليكدا بۆ دەستنىشانكردى ھۆكارە ھۆكارە بنەرەتتییەكان. ئەم توپژىنەوہىە بەشدارى لە ئەدەبىياتدا كر دووہ لە رىگەى دەستنىشانكردى بەكارھىنانى پىويستى دايك و باوك بۆ پروونكردەنەوہ، وەك ئامرازىك بۆ 'بىبەرىكرن' خويان بە گەراندەنەوہى 'لومەكرن' بۆ ھۆكارە جىگرەوہكان، كە لە چوارچىوہى لىكۆلینەوہكانى پىشوو دا دەستنىشان نەكراوہ. پىشنيار دەكرىت كە ئەمە رەنگە لە ئەنجامى ھەستى حوكمدان بوويىت كە زورجار لە سەرانسەرى لىكۆلینەوہكانى دەرچوون لە APVA دەربردراوہ وەك ھەستكرن بە خۆ رەنگە تاوانباركرن لە ھەموويان قوولترىن بوويىت لە سەرانسەرى گىرانەوہى دايك و باوكان لەناو ئەم توپژىنەوہىەدا. ئەو گرىگىيەى كە 'پەيوەندىيەكانى شكاند'؛ لەوانەش جىابوونەوہ/جىابوونەوہ و دواتر ئامادەنەبوون يان باوكە ناتەبايىەكان، توندوتىژى خىزانى پىشوو و كوالىتى پەيوەندىيەكانى ئىستى، كە لەناو خراب بەكارھىنانەكە لە سەرانسەرى گىرانەوہى دايك و باوكانى APVA لەناو ئەم توپژىنەوہىەدا ديار بوو. دەتوانرىت ئەمە سەير بكرىت بۆ نىشاندانى پەيوەندىيە وابەستە بە يەكتەرەكان لە ناو خىزانەكانى و كارىگەرى دوو ئاراستەيى لەم پەيوەندىيانە لە سەرانسەرى چەندىن سىستەمدا (وەك لە كۆمەلايەتتییەكەوہ باسكراوہ.

باسى سىبەم: توپژىنەوہى فارسىي:

توپژىنەوہى(زىنب حقى، مروئە وامقى، حمىرا سجادى، غلامرضا قائد امىنى، مەھداد نامدارى) بە ناوئىشانى پىش بىنى خىزىر نوجوانان بر اساس مواجەتە آنها با خشونت خانگى در نوجوانان خرم آباد. لە سالى ۲۰۱۷ لە خورەم ئابد . ئەنجامەكانى ئەم توپژىنەوہىە گرىگى بەركەوتنى توندوتىژى خىزانى و كارىگەرىيەكانى لەسەر زىادكردى مەترسى لەلايەن ھەرزەكارانەوہ نىشان دەدەن. وشەى سەرەكى: مەترسىكرن. رەفتارى مەترسىدار، بەركەوتن بە توندوتىژى خىزانى، ھەرزەكاران. توپژىنەوہەكە توپژىنەوہىەكى وەسفى و شىكارى و پەيوەندىدار بوو. قەبارەى توپژىنەوہەكە برىتى بوون لە ۳۷۹ خويندكارى نىز و مى لە پۆلەكانى ۱۰ و ۱۱ى ئامادەيىەكان كە بە تىكەلەيەك لە شىوازەكانى نمونەگرتنى ھەرەمەكى چىنايەتى سادە ھەلبژىردان لە قوتابخانە ئامادەيىەكانى دوو ناوچەى شارى خورەماباد ئەنجامى ئەم توپژىنەوہىە گرىگى بەركەوتن بە توندوتىژى خىزانى لەسەر لاوازى ھەرزەكاران نىشان دەدات. لە سنوورەكانى ئەم توپژىنەوہىە ھەستىارى پىگەى لىكۆلینەوہكراو و دوودلى ھەندىك لە خويندكاران لە پركردنەوہى پرسىارنامەكە بوو. ھۆكارى ئەم ھاوكارىنەكردنە دەتوانىن وەك تىروانىنى نەرىنى كۆمەلگا بەرامبەر بە دياردەى

توندوتیژی خیزانی و لاوازی و ترس له مرۆقهکان بۆ هه‌لسه‌نگاندن و ناوزه‌دکردن سه‌یر بکریت. هه‌روه‌ها ریژه‌ی توندوتیژی باوک له دژی دایک %۱۴ بووه، ناکۆکی دایک و باوک %۳۵.۹ بووه و مه‌ترسیکردن %۷۴.۴ بووه. په‌یوه‌ندییه‌کی ئه‌رینی له نیوان هه‌موو لایه‌نه‌کانی به‌رکه‌وتنی توندوتیژی خیزانی و مه‌ترسیکردندا هه‌بوو. ریژه‌ی به‌رکه‌وتنی توندوتیژی له کوربان زیاتر بوو له کچان. هه‌روه‌ها، %۱۸ ی جیاوازی مه‌ترسییه‌کانی کۆکردنه‌وه‌ی مه‌ترسی به‌هۆی به‌رکه‌وتن به ناوخۆیی روونکرایه‌وه.

به شی سییه م: هوکاره کومه لایه تیه کانی نه جامدانی توندوتیژی به رامبه ر باوان

باسی یه که م: خیزان و جوړه کانی:

خیزان:

زانا و بیراران هر له کونه وه هتا ئه مړو گرنگیان به توژیینه وهی کاروباری خیزان داوه ئه میس به هوئی گرنگی ئه و رولهی که خیزان له ژیانی تاکه سان و گروپه مروییه کاندایه یگپریت، هندیک توژیهری بیرمهند به تاییه تی هاوچه رخه کان پیمان وایه توندوتولی کومل و هیمنی ئه م دامه زراوه په یوه ندییه کی به هیز و پته وی به توندوتولی خیزان و تاکه کانیه وه هیه، هر وهک چون دارمانی ژیانی کومه لایه تی له هر کومه لیکدا به هه مان شیوه په یوه سته به هه لوه شان و له بهر یه کتران زانی خیزانه کانی ناوییه وه.

چهمکی خیزان وهک ئاشکرایه خیزان بچووکتین یه که ی کومه لایه تییه و شانوی کارلیک و په یوه ندییه کومه لایه تییه کانه و تاییدا تاکه کهس له دایک ده بی و گه شه ده کات و پی ده گات و ده بیته ئه ندامیکی سهر به خو و پشت به خو به ستوو، به هوئی خیزانه وه تاکه کهس روله کومه لایه تییه کان له ناو دهره وهی خیزان وهر ده گریت و فیریان ده بیته به هوئی وه رول و پله و پایه ی کومه لایه تی له کومه لگه دا بو دستنیشان ده کری. (القصیر و احمد، ۲۰۱۳، ۱۰-۱۱).

کاتیک له میانه ی میژووی کومه لگا مروییه کانه وه ژیانی خیزان ده خه یه روو ده بینین گورانکارییه وه زیفی و ستراکتورییه کانی هاوگوزهری گورانکاری ئه و کومه لگه یه بووه که تییدا ژیاوه، له قوناعی سهره تای پیشکه وتنی کومه لگه دا خیزان هه موو پیداویستی ئه ندامه کانی" ته ندروستی و کومه لایه تی و ئایینی و سهر بازی" ناماده ده کرد به لام له گه ل پیشکه وتنی به رده وامی کومه لگا و سهره لدانی په رستگا و سوپا و حکومته تی مهرکه زی و قوتابخانه و نه خو شخانه و کارگه پیشه سازییه کان وهک دامه زراوه یه ک، ئیتر ئه م دامه زراوانه زوربه ی ئه و کارانه ی که خیزان ده یکرد لینی سهنده وه خیزانیش ته نها ئه رکی زیادکردنی کومه لگا به ئه ندامی نوی و ئه رکی هاوده نگی کردنیان له قوناعی مندالی و ئاراسته کردن و راهینانیان به و ولاتانه ی که کومه لگا کانیان پیمان ده سپیری، به لام ئه و ئه رکانه ی تر که خیزان ئه نجامی دهن وه کوو به ره مه پتان و پاریزگاری و روشنبیری کردن و په رده ی ئایینی و ته ندروستی و هه مووی له لایه ن دامه زراوه په یکه رییه کانه وه سهندرانه وه، خیزان له بوونیکی دامه زراوه ی کومه لایه تییه وه که به زورترین کاروبار و ئه رک و کومه لایه تییه کانی هه لده سته بوو به خانیه کی کومه لایه تی بچووک له رووی ئه رک و ناوه روکه وه جیاوازه له و خیزانه ی که له بوونی خویدا وهک دامه زراوه یه کی کومه لایه تییه. (خه لیل، ۲۰۰۷، ۳).

کومه لئاسان باسیان له فورم یان جوړی جیاوازی خیزان کردوه.

جوړه کانی خیزان له کومه لئاسیدا: جوړه کانی خیزان له سهر بنه مای هاوسه رگیری:

له سهر بنه مای هاوسه رگیری خیزان پولین کراوه بو سی جوړ:

۱-خیزانی تاک هاوسه‌ری ئه‌و خیزانه‌ی پیکدیت له یه‌ک ژن و یه‌ک میرد له‌گه‌ل مندا‌له‌کان پیکه‌وه ده‌ژین ئه‌مه‌ش به‌ربلاوترین خیزان ناسراوه له هه‌موو شوینیک.

۲-خیزانی فره‌ژنی له‌م جو‌ره خیزانه‌دا دوو ژن و دوو پیاو یان زیاتر هاوسه‌رگیری ده‌که‌ن و پیکه‌وه ده‌ژین ئه‌م خیزانه به‌سه‌ر دوو گروویدا دابه‌ش بوون:

أ-فره ژنی کاتیک پیاویک له‌گه‌ل دوو ژن یان زیاتر له دوو ژن هاوسه‌ر سهرگیری ده‌کات و خیزانیک دروست ده‌کات ئه‌وه ئه‌م جو‌ره خیزانه به‌ فره‌ژنی ناسراوه ئه‌ و جو‌ره خیزانه له موسلمانان و له هۆزه‌کانی ناگادا ده‌بینریت.

ب-پۆلیندرۆس؛ له‌م جو‌ره خیزانه‌دا ژن هاوسه‌رگیری له‌گه‌ل دوو پیاو یان زیاتر ده‌کات و خیزان دروست ده‌کات ئه‌م جو‌ره خیزانه له ویلایه‌تی دیهرادون و شمیلا له هیندستان هه‌یه.

۲-جو

ره‌کانی خیزان له‌سه‌ر بنه‌مای سروشتی شوینی نیشته‌جی بوون: له‌سه‌ر بنه‌مای سروشتی شوینی نیشته‌جی‌بوون ده‌توانریت پۆلین بکریت بۆ سه‌ جو‌ری سه‌ره‌کی؛

أ-ماتری لۆکال له‌م جو‌ره خیزانه‌دا که کور ده‌بیت له شوینی نیشته‌جی‌بوونی هاوسه‌ره‌که‌ی یان له شوینی نیشته‌جی‌بوونی خه‌زوره‌که‌ی بژی ئه‌م جو‌ره خیزانه که له زۆریک له هۆزه‌کانی هیندستانا ده‌بینریت و هک خاسی گارۆ نایار و هتد...

ب-خیزانی پاتری لۆکال پیچه‌وانه‌ی ماتری لۆکاله چونکه لی‌ره‌دا کچ ده‌بیت له‌گه‌ل شوینی نیشته‌جی‌بوونی هاوسه‌ره‌که‌ی یان له شوینی نیشته‌جی‌بوونی یاساییدا بژی ئه‌م چه‌مکه له خیزان نزیکه‌ی له هه‌موو شوینیک ده‌بینریت.

ت-خیزانی گۆرینی شوینی نیشته‌جی بوون له‌م خیزانه‌دا هیچ سنووریک له‌گه‌ل شوینی نیشته‌جی‌بووندا نییه پیاو یان ژن ده‌توانیت له هه‌ر شوینیک نیشته‌جی بوون به ئاره‌زووی خۆی بژی.

۳-جو‌ره‌کانی خیزان له‌سه‌ر بنه‌مای ره‌چه‌له له‌سه‌ر بنه‌مای ره‌چه‌لاک خیزان ده‌توانریت پۆلین بکریت بۆ دوو جو‌ری سه‌ره‌کی:

هیلی باوکی له‌م خیزانه‌دا باوک مافی مووک و مالی هه‌یه ئه‌و شه‌ره‌فی هه‌موو موولکه‌که‌یه ئه‌و جو‌ره خیزانه نزیک که‌ی له هه‌موو شوینیک ده‌بنری.

ب-هیلی دایکی له‌م خیزانه‌دا مافی خاوه‌نداریتی له ده‌ستی دایکدایه ئه‌و شه‌ره‌فی ته‌واوی موولک و ماله و ئه‌م جو‌ره خیزانه له هۆزه‌کانی خاسی و گارۆدا ده‌بینریت. هتد... (taterway,

1_3)

باسی دووهم: پۆلی پەرورده له سه ر مندال:

پەرورده ناسنامهی مرۆقهکان و له و ساتهوهی جیهان دهستی پیکردوو پەرورده شان به شانی مرۆقهکان ئامادهی و بوونی خۆی وهک بهشیکێ گرنگ و پێویستییهکی سه رهکی پاراستوو، هه ر له کۆمه له بچووکه سه رهتاییهکانی مرۆقه دێرینه کانه وه تا ئه و رۆژگار ه ئالۆز و جه نجاله ی به سه رده می جیهانگیری و شو رشی ئینته رنیت و هۆکاره پێشکه وتوو هکانیان ناسراوه، وه تا ژیا نی له سه ر ئه م زه مینه مابیت پەرورده حوزو ریکی به رجه سته ی ده بیت و وهک بهشیکێ دانه براوی ژیا ن چ له سه ر ئاستی تاک وه یاخود کۆمه لگا درێژه به بوونی خۆی ده دات. چونکه دارپێژهر و پیکه یته ری تاک و کۆمه لگه یه وه ه یچ که سیک شک نابری ت له پەرورده دوور و دابرا و بیت، به واتایه کی تر هه مووان به جو ریک له جو ره کان پەرورده کراوین وه یاخود پەرورده ده که ین که واته مرۆف بوونه وهریکی پەرورده ییانه یه. (ئه مین، ۲۰۱۲، ۹).

زۆربه ی زۆری زانایانی بواری پەرورده ده و پسپۆرانی پەرورده یی گه شتوونه ته ئه و باوه رهی، که کاری پەرورده یی بریتییه له گۆرین یا ن چا کردنی ره فتارهکانی تاک له هه موو رووی یه که وه، که به زۆری له م سێ لایه نه دا خۆیا ن ده بیننه وه، یه که میان: لایه نی زانیاری که مانه ی تیگه یشتنه له زانیارییه کان و بیر نه چوونه وه یا ن، چونکه به بهشیک له گه شه ی عه قل ده زانری ت. به ند لایه نی دووه می ش: لایه نی ده روونییه به مانای گه شه ی به هره و توانا و نه ری ته کان دیت. لایه نی سییه می ش: که به لایه نی جووله یی ناسراوه بایه خدانه به گه شه ی له ش. (محمود، ۲۰۱۳، ۸۵_۸۶).

زانستی ده روونناسی زۆر جه خت له سه ر هه لسوکه وتی منداله کانمان ده کاته وه که کاریگه ریا ن به را ده ی ئارامی ناخیا نه وه به ستراره ته وه، ئه و دلّه راوکییه ی تیکه لی هه لسوکه وتیا ن بووه، سه رچاوه که ی دلّه راوکی گشتییه که هه سته پیده که ن له چوار دهو ری خۆیا ن. (شازه لی، ۲۰۲۰، ۱۹)

رێ و شوینی مامه له کردنی دایک له گه ل مندالدا ره نگدانه وه ی ده بیت له ته مه نی گه وره ییدا: منال زۆر نیشانه و سیفاتی تایبه تی له خۆ ده گری که وای لی ده کات خۆشه ویست بیت و بچیه ته دلّه وه، به لام کاتیک مندال نازی زۆری ده دریتی بزێو ده رده چی هه ست ده که ییت منالیکی سه ره رپۆیه به ئاسانی دا بین نا کری و کۆنترۆلی هه لسوکه وتی نا کری و هه ست ده که ییت که له هه ست و سو زی به رامبه ره که ی نا گات، ئه م منداله هه می شه له هه ولی ئه وه دایه نه یی سه رجه م شته کانی دهو روبه ری بزانی. له قۆناغی سه ره تاو له چه ند هه فته ی یه که می ته مه نی مندالدا بو دایک و باوک دژواره بتوانی ت هه ندیک بنه ما و یاسا و سنووربه ندییه ک به سه ر مندالدا جیه چی بکه ن به به رده وامی. چونکه هه لسوکه وتی مندال توانای جه سته یی و ژیری هه می شه یی له گۆراندایه بۆیه پێویسته به رده وام ئه و رپسا و یاسا و جو ری مامه له کردنه له گه ل مندالدا

بگورئ. ليزهوه زاناياني دهروونناسي ئاموژگاري دايدان دهكهن بهوهي له قوناغي يهكهمي ژياني مندالدا نهرم و نيان بن، مندال پيوستى به كات ههيه تا فيري ئارامگرتن ببيت ئهمهش جيبهجي ناكريت تاوهكوو تهمهني مندالهكه له سى مانگ تيدهپهريت. ههنديك دايدك ههيه ههول دهيات خوئي لهو بزويوي و پشيوبيهي مندال به دوور بگريت بهوهي بهليني ههنديك شتي پي دهيات بوي جيبهجي بكات، بهلام بهلينهكهي ناباته سهر ئهمهش مندال فيري ئهوه دهكات پابهندي بريار و بهلينهكاني خويسي نهبيت و ريزيش له وتهكاني خوئي نهگريت، كه ئهجام كاريگهري خراپي لي دهكهويتهوه له كاتي گهورهبوونيدا ناتوانيت برياري چاك لهباري كومهلايهتي بدات لهسهر ئايندهي خوئي، ههنديك دايدكيش ههيه بهردهوام سهرقالي كار كردنه ئهمهش گرنگي داني به مندالاني كه م دهكاتوه و ناچاري دهكات چيتر گوي به وانهكاني نهيات و به سهيركردني تهلهفزيون و شتي بي سوودهوه كات بهسهر ببات لهم كاته دا پيوسته لهسهر دايدك ري به مندالهكهي بدات تنها سهيري ئهم بهرنامه پهروهدهيانه بكات كه له تهلهفزيونهوه پهخش دهكري. ئهگهر دايدك ويستي سزاي مندالهكهي بدات ئهبي له ريي ئاگادار كردنهوه، يان ههپهشهي ئهوهي كه بي بيپهري ئهكات له روژانهي خوئي، يان ئه و دياربيانهي كه بهنياز بوويت بگريت، بوي نهگريت. جگه لهوهش پيوسته مندال جوړيك له ئازادي پي بدرت لهگهلا هاورپي و هاوتومهنهكاني خويدا لهناو گهپهكدا ياري بكات به مهرجيك پهچاوي كات و شوين بگريت و جوړي ياريهكesh لهبهرچاو بگيري نابيت ئهم ياريهش ببينه هوئي ئازاردان و نيگهران كردني خهلكي و ئازاريش به خوئي نهگهيهنيت هيچ جوړه قسه و وتهيهكي ناشرين و ناشايستهش بهكار نهيهيت تيايدا. (كساس، 2000، 46_47)

باسی سییه م: توندوتیژی و جوړه کانی:

توندوتیژی ئاماده ییبه کی به رده وامی له ژنی مروځ و جیا هاندا بووه به گه رانه وه بۆ ئوستووره کان و گه رانه وه ئایینیبه کان تیده گه ین که له چیرۆکی ئاده م و حه واره تا مه جرای هابیل و قابیل توندوتیژی چاره نووس ساز و شویندانه ر بووه له سه ر ره وتی ژیا نی مروځ. هه روه ها به گه رانه وه بۆ باسگه لی که یه اناسانه ده بینین زوره یی گریمانه کان له سه ر نه وه ده وین که پیکه یانی جیهان به توندوتیژی به ده ستی پی کردووه. ئادوړتو ده لی: دنیا ی نه مرو بۆ به چه شنیکه که نا کرئ ده رگای سه یاره یه ک به بۆ توندوتیژی پیوه به دین. یان که سانیکه دیکه ی به و قه ناعه ته گه یاندووه که بلین مروځ له بنه رته وه بوونه وه ریکه توندوتیژی خواز بووه و به س (سه فیری، ۲۰۰۷، ۷).

توندوتیژی: به کاره یانی هیزی فیزیکی یان ماددی یان هه ره شه ی به کاره یانی توندوتیژی له لایه ن تاکه که سیکه وه یا گروویکه وه دژی که سیکی تر یا گروویکی دیکه. جهنگ به یه کیک له پرگیرترین جوړی توندوتیژی داده نریت له گه ل نه وه شدا له چه ندین دوخی نا ره سمی کو مه لایه تیدا توندوتیژی بوونی هیه بۆ نمونه له ژیا نی خیزانیدا توندوتیژی یه کیک له هاوسه ره کان به رامبه ر نه وی تر میژوویه کی دریژی هیه. (گیدنز، ۲۰۱۳، ۳۰۳).

توندوتیژی له ساده ترین پیناسه کانی بریتیه: له به کاره یانی هیز و هه ره شه به شیوه یه کی نایاسایی له لایه ن که سیک یان چه ند که سیک به ئاراسته ی بابه تیکی دیاریکراو، به مه به ستی زیان پیگه یاندن و تیگدانی. توندوتیژی له زوره یی کو مه لگاکاندا بوونی هیه به لام شیواز و قه باره که ی جیاوازه. له جیهاندا یه کیک له داره وه یشته کانی جهنگ به رزبوونه وه ی ئاستی توند دوو تیژی به بۆ نمونه له عیرا قدا به دریژیی سالانی رابردوو ئاسته کانی توندوتیژی به رزبوونه وه یه کی به رچاوی هه بووه، به پیی ئاماری ریکخراوی له سالی ۲۰۱۶ ژماره ی قوربانیا نی شه ر له عیرا قدا له سالانی ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۵ گه یشتو ته نزیکه ی ۳۵۹۵۴۹ که س. (عزیز، ۲۰۱۸، ۲۷۳)

توندوتیژی خیزانی:

دیارده ی توندوتیژی خیزانی یه کیکه له و دیارده ترسناکانه ی له هه موو کو مه لگا و کلتوره جیاوازه کاند هیه، هه روه ها ده بیته هو ی خراپی ره وش ی خیزان له رووی جه ستیه ی و خو شه ویستی و کو مه لایه تیبه وه. به پیی یاسای به رنه گار بوونه وه ی خیزان له توند تیژی له هه ری می کوردستان عیراق توندوتیژی خیزانی: بریتیه له هه ر کرداریک یان وته یه ک یان هه ره شه لیکردنیک له سه ر بنه مای جوړی کو مه لایه تی له چوارچیوه ی په یوه ندی خیزانیدا که له سه ر بنه مای هاوسه رگیری یان خزمایه تی تا پله ی چواره م بنیات نراب و نه وانه ی به پیی یاسا هاتوونه ته ناو خیزانه وه نه شی له باری جه ستیه ی و جنسی و ده روونیه وه زیانیان پی بگه یه نی و ماف و ئازادیا ن له ده ست بدات. ریکخراوی نه ته وه یه کگرتو وه کانیش پیناسه ی

دەكات بەوہی: بریتییە لە نواندنی ھەلسوگەوتیکی توند و تیژبەرامبەر ھەر تاکیکی خیزان جا ئەم ھەلسوگەوتە لە ڕووی جەستەیی بیت یاخود جنسی بیت یاخود دەروونی بیت یان کۆمەلایەتی. توندوتیژی خیزانی ھەک دیاردەییکی کۆمەلایەتی لە ڕۆژگاری ئەمڕۆ خاوەنی کۆمەلایک سیما و پیکھاتە و ڕەھەندە توندوتیژی جەستەیی دژ بە ئافرەت و دژ بە منداڵ لەناو خیزانی کوردەواریماندا بە شیوہییکی بەرفەرھوان بەرقەرارە، خۆشبەختانە کوشتنی منداڵ لەناو کوردستاندا بە کور و کچەوہ لەبەر ھەر ھەر ھۆیەک بیت باو نییە و پەسەند نەکراو، بەلام جووری توندوتیژی دەروونی سیکسی جەستەیی دژ بە ژنان بەر بلاو و پەسەندکراو لەناو کۆمەلگاکەماندا. (عەبدوللا، ۲۰۱۲، ۳۰).

جوورەکانی توندوتیژی خیزانی:

توندوتیژی خیزانی کیشەییکی جەدی بە زۆریک لە خیزانەکان لە سەرانیسەری جیھاندا ڕووبەرۆوی دەبنەوہ، دەتوانریت توندوتیژی خیزانی بە ھەر کرداریک یان ڕەفتاریک پیناسە بکریت کە ببیتە ھۆی زیان گەیاندن بە ئەندامانی خیزان و بە لەبەرچاوترنی چەندین جووری توندوتیژی لە چوارچێوہی تیوری لیکۆلینەوہ لەسەر توندوتیژی خیزانی، ئیمە ئەم جوورانە لە ڕیگەیی ئەم خالانەیی خواروہ ڕوون دەکەینەوہ:

۱- توندوتیژی جەستەیی: بریتییە لە بەکارھینانی ھیزی جەستەیی بۆ زیان گەیاندن بە ئەندامیکی دیکەیی خیزان، لەوانەییە لیدانی قوربانییەکە بەشت یا ھەر جوورە توندوتیژیکی جەستەیی دیکە لە خۆ بگریت، توندوتیژی جەستەیی کاریگەری قوولی جەستەیی و دەروونی لەسەر قوربانییەکە دروست دەکات.

۲- توندوتیژی دەروونی: بریتییە لە بەکارھینانی وشەیی توند، ھەرەشە، سووکایەتی و گالتهجاری بۆ گەیاندن زیانیکی سووزداری و دەروونی بە قوربانی، توندوتیژی دەروونی دەتوانیت وینەیی خۆی قوربانییەکە لەناو بیات و ھەست کردن بە بیدەسەلاتی و خەموکی و دلەراوکی دروست بکات.

۳- توندوتیژی سیکسی: جووریکی جەدی توندوتیژی خیزانی، توند و تیژی سیکسی بریتییە لە دەستدریژی سیکسی دژی ھاوبەشی ژیان یان مندالانی ناو خیزانەکە، جگە لەوہ دەکریت دەستدریژیکردن ببیتە ھاندان بۆ کردەوہی سیکسی نەخاوارا، و یان ئیستیغلال کردنی سیکسی.

۴- توندوتیژی ئابووری: پەیوہستە بە ڕیگری کردن لە دەست ڕاگەشتن بە سەر سەرچاوە دارایی و ئابووریەکانی قوربانی، کە پێویستن بۆ ژیانکی شایستە، ئەمەش لەوانەییە دزینی پارەیی قوربانییەکە، ڕیگری کردن لە کارکردنی، یان ناچارکردنی پارەیی زیادەرۆیی لە خۆ بگریت. (محمد، ۲۰۲۴، ۲).

باسى چوارەم: گۆرانە كۆلتوورى و كۆمەلە تىپەكان:

بواس: دەلى دەتوانرى كۆلتوور بەو كۆمەلە بىزانرىت كە لە نىو گروپىك لە مرقەكاندا ھاوبەشەن و لە ھەچەيەكەو ھەچەيەكەو بۆ ھەچەيەكەو دىكەو لە كۆمەلەگەيەكەو ھەچەيەكەو بۆ كۆمەلەگەيەكەو دىكە دەگوزرىنەو. رالف لىنتون پىناسەي دەكات بەوھى كۆلتوور تىكەلاوىك لە رەفتارى ھە دەسھاتوويە لە رىگاي ئەندامانى كۆمەلەگەيەكەو ديارىكراو ھە لە ھەچەيەكەو ھەچەيەكەو بۆ ھەچەيەكەو دىكە دەگوزرىتەو ھە لە نىو تاكە تاكەكاندا ھاوبەشە.

گۆرانى كۆمەلە تىپە: برىتتىيە لە دياردە گەللىكى شىاوى دىتن و تاوتوى كردن و ھەلسەنگاندن لە ماوھەيەكى كورتى زەمەنىدا، بە شىوھەيەك ھەر تاكىكىش لە ماوھى ژيانى خوى يان لە ماوھەيەكى كورتى ژيانى دەتوانىت ھەشوىنگۆرانىك بەكەويت، دەرەنجامە مسوھگەرەكەي بىنى يان لە دەرەنجامە كاتىيەكەي تىبگات. بىجگە لەمەش گۆرانى كۆمەلە تىپە دەتوانىت لە چوارچىوھى ژىنگەيەكى جوگرافى و كۆمەللىكى ديارىكراو دا بىتەدى. واتە گۆران لە پىكھاتە و بونىدى كۆمەلگا يان رىكخراوىكى كۆمەلە تىپە بچووك يان گەورەدا.

گۆرانكارى لە خىزاندا: لە كۆمەلگەي نەرىتيدا جورى خىزانى بالادەست زىاتر خىزانى فراوان بوو كەلانى كەم سى ھەچە لە خو دەگرىت. گەشە و پەرەسەندى شانشىنى دەبىتە ھوى لىك ھەلەشاندنەوھى خىزانى فراوان و گۆرانى بۆ خىزانى ناوكى پىكھاتوو لە (دايك و باوك و ئەو مندالانى ھاوسەرگىرىيان نەكردوو). كۆچكردن لە گوندەكان ھۆكارە گرىنگەكانى گۆران لە پىكھاتەي خىزانى بەربلاو دىتە ئەژمار، بزوتى كۆمەلە تىپەش بوو تە ھوى دووركەوتنەوھى يان لە ناوچوونى پەيوھەندى نىوان خوشك و براكان و پەرورەدەش لە ناو ئەندامانى خىزانە فراوانەكاندا ناكۆكى دروست كردوو و لە ئاكامدا بەرەبەرە بوارى لىك ھەلەشانى ئەوانى خوش كردوو.

رۆلى تەكنەلۆژيا لە گۆرانكارىيە كۆمەلە تىپەكاندا: شۆرشى تەكنەلۆژيا پروسەيەكە لە دوو سەدە پىشەوھە ھەتا ئىستا زۆر گۆرانكارى و قولى لە جىھان بەدى ھىناوھە. پروسەي بە پىشەسازىبون، پەرەسەندى شانشىنى، زىادبوونى بەرھەمھىتان، گەشەسەندى ئامرازەكانى پەيوھەندى و... تەنيا بە سىما دەرەكىيەكان يان دياردە روالە تىپەكانى شۆرشى پىشەسازى لە قەلەم دەدرىن. ژيانى خىزانى، ژيانى ئىبىنى، ئەدەبىيات، ھونەر، ئاراستە سىياسىيەكان و... ھەموويان بە قولى بە خىرايى لە ماوھەيەكى زەمەنى زۆر كورتدا گۆرانكارىيان بە سەرداھات و ھەنووكە شۆرشى تەكنەلۆژىك ھەر درىژەي ھەيە، گۆران بە سەر كۆمەلگەي گوندنشىنىدا دىنىت، كۆلتوورى نەرىتى كۆن لىك ھەلەدەوھىنى و رىگەي گەشەي ئابوورى كۆمەلە تىپە سىياسى بۆ ولاتان ئاوەلا دەكاتەوھە. لە لايەكى دىكەشەوھە ئامرازەكانى پەيوھەندى گشتى بە سەر ژيانى تايبەتى و كۆر و كۆبوونەوھەكانى ئىمەدا سەيتەرى پەيدا كردوو و ئىستا سىستەمىكى بەھىز لە ماھوارەكان گۆي زەوييان داگىر كردوو، كە لە شىوازيكى بەربلاو و لە پەيوھەندى

رېځگه‌ی دور نه‌ته‌نیا دهره‌تانی په‌یوه‌ندی خیرا و ده‌ست به‌جی له‌گه‌ل هه‌موو ناوچه‌کانی جیهان ده‌دات، به‌لکوو ده‌توانیت زانیاری گه‌لی جوړاو‌جوړ بخاته به‌رده‌ستی ئیمه. به‌م پښه شو‌رشی ته‌کنه‌لوژیک به‌م زووانه کوتایی پی نایه‌ت دريژه‌کیشانی شتیکی حه‌تمییه.(سووقی و خه‌لق، ۲۰۱۳، ۱۲۷_۲۷۸).

باسی پښجه‌م: مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل دایک و باوک له‌پروانگه‌ی ئاینی ئیسلامه‌وه:

دایک و باوکی ئه‌و که‌سه پیرو‌زهن که ده‌بنه‌مایه‌ی هیئانه‌بوونی وه‌چه بو‌سه‌ر ژیان، که‌واته شایسته‌ی ئه‌وه‌ن ئه‌وپه‌ری ری‌ز و بالی ملکه‌چییان بو‌را‌بخری.

خوای گه‌وره له‌قورئاندا ده‌فه‌رموویت: **{وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا آفٌ وَلَا تُنْهَهِمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا*وَإِخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلٰلِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا}**

واتا: په‌روه‌دگاری تو‌برپاری داوه که جگه له‌و که‌سه‌ی تر نه‌په‌رستن، هه‌روه‌ها برپاری داوه چاکه‌کاریش بن له‌گه‌ل دایک و باوکتاندا، هه‌ر کاتیک په‌کینکیان یان هه‌ردووکیان به‌پیری که‌وتنه لای تو‌ته‌نانه‌ت ئو‌فیان له‌ده‌ست مه‌که و هه‌رگیز پښیان دا هه‌لمه‌شاخی هاواریان به‌سه‌ردامه که. به‌رده‌وامیش قسه و گف‌تو‌گو‌ت له‌گه‌لیان دا با‌چاک و جوان و به‌جی بی‌ت، بالی میه‌ره‌بانی خو‌تیان بو‌را‌خه‌و ملکه‌چ به‌بو‌یان نزا‌بکه و بلی په‌روه‌دگار په‌حمیان پی‌بکه و میه‌ره‌بان به‌بو‌یان هه‌ر وه‌کوو چو‌ن ئه‌وان په‌حمیان به‌من‌کرد و منیان په‌روه‌رده‌کردووه به‌بجووکی و مندالی. (قورئان کریم، صوره‌ال‌اسرا، ۲۳_۲۴).

هه‌روه‌ها خوای بالا ده‌فه‌رموویت: **{وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا {البقرة: 83}**. واتا: کاتیک په‌یمانی متمانه‌بیمان له‌به‌نی ئیسرائیله‌وه وهرگرت که جگه له‌خوا که‌سی تر نه‌په‌رستن و به‌ندایه‌تی بو‌نه‌کن و له‌گه‌ل دایک و باوکانیش باش بن.

خوای گه‌وره له‌قورئاندا ده‌فه‌رموویت: **{وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ}** لقمان: ۱۴. واتا: فه‌رمانمان به‌ئاده‌میزاد‌کردووه له‌گه‌ل باوک و دایکی باش بی و چاکه‌یان له‌گه‌ل‌دا بکات چو‌نکه دایک به‌هوی سه‌کپریه‌وه تووشی بی‌هی‌زی و سستی له‌ش ده‌بی، ئه‌م دایکه بو‌ماوه‌ی دوو سال شیر‌ی ده‌دات، له‌به‌ر ئه‌وه سوپاسی من‌بکه و سوپاسی دایک و باوکت بکه و جه‌ره‌نووسیش‌تان گه‌رانه‌وه‌یه بو‌لای من.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموویت: **{وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا}** {الأحقاف: ۱۵، واته: فه‌رمانمان به‌ئاده‌میزاد‌کردووه چاکه له‌گه‌ل دایک و باوکیا بکات، چو‌نکه دایکی به‌ئیش و ئازار و ناخو‌شی‌یه‌وه نو‌مانگ له‌سکیدا هه‌لیگرتوه، کاتیکیش له‌دایک بوه، به‌هه‌مان شیوه‌ئیش و ئازار و ئه‌شکه‌نجه‌ی بینووه. جا به‌حمل و له‌شیر برینه‌وه‌که ده‌کاته ۳۰ سی مانگ، دایکه‌که‌لم ئازاره‌دایه.

پینگەمبەر **صلی اللہ علیہ وسلم** دەفەرموی: ((ألا أنبئکم بأکبر الکبائر؟ الشکر باللہ، وعقوق الوالدین)) واتا ئایا ھەوایی گوناھە ھەرە گەرەکانتان پێ رابگەینەم بریتین لە ھاوبەشی دانان بۆ خوا و ئازاردانی دلی دایک و باوک(الاستانبولی، ۲۰۰۳، ۳۶۱_ ۳۶۴).

دەوازی دووھم لایەنی مەیدانی تووژینەوھکە

بەشی چوارەم: میتۆلۆژیا و لایەنی مەیدانی تووژینەوھکە

باسی یەكەم: میتۆدی تووژینەوھکە:

میتۆدی زانستی: بریتییە لە مەعریفە یەکی ریکخراو بۆ چەند جووژیکی دیاریکراو لە دیاردەکان، کە کۆ دەکرینەوھ و ریک دەخرین، بە ئامانجی گەشتن بە ریسا و یاسا و بنەما گشتی بۆ شیکردنەوھ دیاردەکان و گریمانەکردنیا و کۆنترۆلکردنیا ن. (عزیز ۵۲۰۱، لا ۴۰).

میتۆلۆژیا: بریتییە لەو تەکنیکانە ی کە تووژەر بەکاری دەھینیت بۆ شیکردنەوھ دیاردەکان و گفتوگۆکردن و شیکردنەوھ ی ئەنجامەکان و بنیاتناتی تیوری زانستی کە لەو بوارە بەکار دین. (ئە لە سە ن ۲۰۱۲، لا ۳۹۵).

ھەموو تووژینەوھ زانستیەکان پشت بە میتۆدی تاییبەت دەبەستن، بۆ ئەوھ ی پرسەکانی تووژینەوھ کە بە ھۆیەوھ ئەنجام دەن، ئەم تووژینەوھ یەش پشتی بە میتۆدی رووپیوی کۆمەل بەلایەتی بەستووھ ئەم میتۆدە کە زۆر لەگەل تووژینەوھکانی بواری کۆمەلایەتی بەکار دەھینیت و تووژەر دەتوانیت دیاردەکان بە شیوھ یەکی چەندیەتی شی بکاتەوھ، ھەرودھا ئەم میتۆدە بە شیوھ یەکی ئاماریانە پشتگیری ئەم شیکارییە تیوریانە دەکات، کە بۆ دیاردە ی لیتۆیژراو و پەیوھندییە ھۆکارگەرەییە دۆزراوھکان پیشکەش دەکریت (خە مە ش ۲۰۱۲، ۳۷۷). بۆیە رووپیوی کۆمەلایەتی کۆمەلێک خاسیەت و سیفاتی تاییبەتی ھەیە، ئەوانیش: زانینی رادە ی ئەو گۆرانانە ی لە دوو ماوھ ی کاتی جیاواز لە کۆمەلگەدا روویان داوھ، و پیوانە ی کاریگەری یەک گۆراو بە سەر گۆراوھکانی تر دا، بەکارھینانی شیکردنەوھ ی ھۆکاریانە ی، بە مەبەستی ئاشنا بوون بەو گۆرانانە ی لە بریادی کۆمەلایەتیدا روو دەدەن. سەرھرای ئەم لایەنە باشانە ی رووپیوی کۆمەلایەتی بەلام لە زۆر لایەنەوھ رەخنە ی لینگراوھ وەکوو کاتیک تووژەر بیەویت بۆ جاری دووھم ھەمان تاقیکردنەوھ لەسەر لیتۆیژەرھوان بکات ئەوھ لیتۆیژەرھوان دووچاری بیزاربوون و ھەراسان دەبنەوھ، سەرباری ئەوھ ی گرنگی ئەوتو نادەن بە بابەتە کە بۆ جاری سینیەم و چوارەم خراپتر دەبیت. (عومەر، ۲۰۱۱، ۱۹۳).

لە م تووژینەوھ یەدا میتۆدی وھسفی بەرپێگای رووپیوی کۆمەلایەتی بەنموونە بەکارھاتووھ ئەمەش لەبەر پیویستی و تاییبەتمەندی تووژینەوھکە. چونکە کۆی تاکەکانی کۆمەلگای تووژینەوھکە وەرگیراون.

باسی دووهم / کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌هکه:

پیش ئه‌نجامی هه‌ر تووژینه‌وه‌یه‌ک پووسته‌ تووژهر ئه‌وه‌ی لا‌ روون بیته‌ که‌ تووژینه‌وه‌ له‌سه‌ر ک‌ی ده‌کات و ک‌ی ده‌که‌و‌یته‌ چوارچووه‌ی تووژینه‌وه‌هکه‌، واته‌ کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌ ک‌ین؟ بۆ ئه‌وه‌ی به‌ شیوه‌یه‌کی گشتی کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌ ده‌ستنیشان بکریته‌، کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌ ئه‌و کۆمه‌لگایه‌ که‌ تووژینه‌وه‌ی تیدا ئه‌ ه‌نجام ده‌دریته‌ و ئامانجه‌کانی تووژینه‌وه‌هکه‌ تیدا به‌ ده‌ست دین و ئه‌نجامه‌کان توانای گشتاندنیان به‌ سه‌ر ته‌واوی ئه‌ندامانی کۆمه‌لگایه‌که‌ هه‌یه‌. (شوانی ۲۰۱، لا ۲۳-۲۴۴). له‌ پیناسه‌یه‌کی تردا بۆ کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌ هاتووه‌، کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌: بریتیه‌ له‌ کۆمه‌له‌ تاکیک که‌ خاوه‌ن چه‌ند تایبه‌تمه‌ندییه‌کی دیموگرافی یان پیشه‌یی یان ئابووری یان یان کۆمه‌لایه‌تی دیاری کراون، ده‌توانریته‌ نمونه‌ی تووژینه‌وه‌ له‌م کۆمه‌لگایه‌ وه‌ربگریته‌، بۆیه‌ ره‌نگه‌ کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌ چونیه‌ک یاخود ناچوونیه‌ک بن هه‌روه‌ها کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌ ده‌شیت له‌ناو چه‌یه‌کی دیاریکراو یان چه‌ند ناوچه‌یه‌ک بژین که‌ هه‌لگری کۆمه‌لگای تایبه‌تمه‌ندی کۆمه‌لایه‌تی و ئابووری دیاریکراو بن، یاخود کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌ گوزارشت له‌ چینیک یاخود ده‌سته‌یه‌ک بکات وه‌کوو قوتابیانی زانکو، ماموستایانی زانکو، فه‌رمانبه‌ران، لاوان پزیشکان... هتد (ئه‌ له‌ سه‌ن، ۲۰۱۲، لا ۴۲۶-۴۲۷).

کۆمه‌لگای ئه‌م تووژینه‌وه‌یه‌ دیاری ده‌کریته‌ به‌ مالی به‌سالاچووانی هه‌ولیر بۆ سالی ۲۰۲۴.

باسی سییه‌م / نمونه‌ی تووژینه‌وه‌:

نمونه‌ی تووژینه‌وه‌ بریتیه‌ له‌ گرووپه‌ تاکیک که‌ ته‌واوی تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌ بگریته‌ خو، به‌لام ببی ده‌ستیوه‌ردانی تووژهر، هه‌روه‌ها نمونه‌ی تووژینه‌وه‌ ره‌نگدانه‌وه‌ی گشتی خه‌سه‌له‌ته‌کانی کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌ پیک دینته‌، به‌لام به‌ شیوه‌یه‌کی بچووکراوه‌ و ریزه‌یه‌کی جیگیری وه‌رگیراوه‌ له‌ کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌هکه‌. (عومه‌ ر، ۲۰۱۲، لا ۲۴۹). له‌ هه‌لبژاردنی جووری نمونه‌ی تووژهر ئازاد نییه‌ پشت به‌ چ جووره‌ نمونه‌یه‌ک ده‌به‌ستیت، به‌لکوو ئه‌وه‌ کۆمه‌لگای تووژینه‌وه‌هکه‌ و جووری تووژینه‌وه‌هکه‌ بریار له‌سه‌ر جووری نمونه‌یه‌که‌ ده‌دن نه‌وه‌ک خواست و ئاره‌زووی تووژهر. بۆیه‌ کاتیک لیستی ناوی ئه‌ندامانی کۆمه‌لگای هه‌بیته‌ ئه‌وا کاری تووژهر له‌ ده‌ستنیشانکردنی جووری نمونه‌ی ئاسان ده‌بیته‌، به‌لام که‌ ناوی ئه‌ندامانی کۆمه‌لگای نه‌بیته‌ ئه‌وا کاری تووژهر ئالوز ده‌بیته‌ و ناچاره‌ پشت به‌ نمونه‌یه‌کی نائه‌گه‌ری به‌ستیت. (عومه‌ ر، ۲۰۱۱، لا ۲۲۲). له‌م تووژینه‌وه‌یه‌دا تووژهر پشتی به‌ ستووه‌ به‌ جووری نمونه‌ی هه‌ره‌مه‌کی چینایه‌تی ریزه‌یی. که‌ یه‌که‌کانی تووژینه‌وه‌هکه‌ پیکدیت له‌ به‌سالاچووانی مالی به‌سالاچووانی هه‌ولیر، که‌ قه‌باره‌ی نمونه‌ی پیکدین له‌ ۱۸ که‌س. له‌ خسته‌ی (۱) و (۲) و (۳) و (۴) و (۵) تایبه‌تمه‌ندی نمونه‌ی تووژینه‌وه‌هکه‌ پیشاندراون.

باسی چوارهم/ بوارهکانی توئیژینهوه:

ا. بواری شوین: بواری ئەم توئیژینهوهیه مالی بهسالآچووانی ههولیر. به وهگررتنی گشتی یهکهکان.

ب. بواری کات: کاری مهیدانی توئیژینهوهکه دهستکراوه به بواری مهیدانی له ۲۰۲۴/۲/۱۵ تا کو ۲۰۲۴/۴/۱۰.

ج. بواری مرویی: ئەم توئیژینهوهیه ههردوو پهگهزی نیر و می دهگریتهوه، که بریتین له تاکهکانی مالی بهسالآچووانی ههولیر.

باسی پینجهم/ ئامرازهکانی کوکردنهوهی زانیاری:

توئیژینهوه زانستییهکان پشت به جوهرهها ئامرازی جوړاوجوړ دهبهستن بو کوکردنهوهی داتا و زانیارییهکان، لهم توئیژینهوهیهش توئیژهر پشتی بهئامرازی پرسیارنامه بهستوه. پرسیارنامه بریتیه له کومهله پرسیاریک لهسهه بنچینهی ئامانجی توئیژینهوه و به پپی پهیرهوکردنی تیوری بهکارهاتوو له توئیژینهوهکان دهگریته بهر. ئامانج له بهکارهینانی پرسیارنامه بریتیه له وهگررتنی زانیاری له بارهی بابهتی توئیژینهوهکه له تاکیک یا خود رووداویک یان دیاردهیهک دیاردهیهکی لهبهرچاوگیر. ئەو پرسیارانهی له توئیژینهوهکه خراونهته روو کومهله پرسیاریکن لهسهه ناسنامهی لیتوئیژراو وهکوو (تەمەن، پهگەز، باری ئابووری، پلهی خویندن، باری خیزانی). ههروهها ئەو پرسیارانهی زهمینهی بابهتی لیکۆلینهوهکه و وهکوو گۆراوی تاقیکراوه له توئیژینهوهکه، بهلام پرسیارهکان به دوو جوړی سهههکی ههه، جوړی یهکهمیان به شیوهی داخراو کهلیتوئیژرا و بو وهلامدانهوهی پرسیارهکان تهنیا چهند وهلامیکی دیاریکراو لهبهه دهست دایه بوئی نییه لهم ولامانه بچیته دهه وه. جوړی دووهه بریتیه له شیوازی کراوه که لیتوئیژرا و ئازادهه ههه وهلامیک ههلبژیڕیت لهگهه بوچوونی خوئی دهگونجیت واتالی توئیژراو له ولامهکانی ئازادهه. (موحسنى، ۲۰۰۶، لا ۳۹). پرسیارنامهکه گونجاوترین ئامرازه له توئیژینهوه وهسفیهکاندا و پرسه توئیژینهوه و توئیژینهوه رووپیتویهکاندا. به جوړیک ئەم ئامرازه به کار دیت کاتیک پیویست بکات زانیاری له ژمارهیهکی زوری ئەندامانی کومهلگای توئیژینهوه وهههگیر ی، هوکاری زوری بهکارهینانی ئەم ئامرازهه له توئیژینهوه و کومهلایهتییهکان دهگههپیتهوه بوخهسلته باشهکانی ئەم ئامرازه، که خوئی دهبینیتهوه له کهم کردنهوهی ماندوووبوونی توئیژهر، و کهمی تیچوووهکانی پرسیارنامهکه، و گونجان و ئاسانی مامهله کردنی ئامارییهکان له داتا و زانیارییهکان. (شوانی ۵۲۰۱، لا ۳۵۸-۳۵۹). لهم توئیژینهوه یه پشت به پرسیارنامه ی داخراو به ستراوه. بریتیه له فۆرمی زانیاری برهگی داناو زانیاری. که له ۱۸ پرسیار پیکهاتوهه، بو ههه پرسیاریک سی بژارده بهردهستن ئەوانیش بریتین له(بهلی، نهخیر، تارادهیهک).

باسی شه‌شهم/ نامرازه‌کانی ناماری به‌کارهاتوو له تووژینه‌وه‌که:

نامرازی ناماری ریژه‌ی سه‌دی و ناوه‌ندی ژمی‌ریم به‌کاره‌یناوه بو خشته‌به‌ندکردن و ریک‌خستی داتا و زانیاریه‌کان.

به‌شی پینجه‌م: خسته‌روو شیکردنه‌وه‌ی زانیاریه‌کان

باسی یه‌که‌م: خسته‌رووی زانیاریه‌ گشتیه‌کان

خشته‌ی (۱) ته‌مه‌نی به‌شداربووانی تووژینه‌وه‌که پيشانده‌دات

دریژی به‌ش	دووباره‌کان	ریژه‌ی سه‌ده‌ی
۵۷-۵۰	۶	٪۳۳.۳۳
۶۵-۵۸	۹	٪۵۰
۷۳-۶۶	۱	٪۵.۵۵
۸۱-۷۴	۲	٪۱۱.۱۱
کۆی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته‌ی (۱) پيشانی ده‌دات که (۹) به‌شداربوو ته‌مه‌نیان له نیوان (۶۵_۵۸) سالی‌دایه که ریژه‌ی ٪۵۰ به‌شداربووانی تووژینه‌وه‌که پیک دینیت. هه‌روه‌ها (۶) به‌شدار بوو ته‌مه‌نیان له نیوان (۵۷_۵۸) سالی‌دایه که ریژه‌ی ٪۳۳.۳۳ به‌شداربووانی تووژینه‌وه‌که پیک دینیت. هه‌روه‌ها (۲) به‌شدار بوو و ته‌مه‌نیان له نیوان (۸۱_۷۴) سالی‌دایه که ریژه‌ی ٪۱۱.۱۱ به‌شداربووانی تووژینه‌وه‌که پیک دینیت. هه‌روه‌ها (۱) به‌شدار بوو ته‌مه‌نی له نیوان (۷۳_۶۶) سالی‌دایه که ریژه‌ی ٪۵.۵۵ به‌شداربووانی تووژینه‌وه‌که پیک دینیت.

خشته‌ی (۲) باری خیزانی به‌شداربووانی تووژینه‌وه‌که پيشانده‌دات

باری خیزانی	دووباره‌کان	ریژه‌ی سه‌ده‌ی
خیزاندار	۴	٪۲۲.۲۲
جیابووه‌وه	۶	٪۳۳.۳۳
تاک مردوو	۶	٪۳۳.۳۳
سه‌لت	۲	٪۱۱.۱۱
کۆی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته‌ی (۲) پیشانی دهدات که (۶) به‌شدار بوو جیابوونه‌ته‌وه، که ده‌کاته ریژه‌ی ۳۳.۳۳٪ به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که. هه‌روه‌ها (۶) به‌شدار بوو هاوسه‌ره‌کانیان مردوون، که ده‌کاته ریژه‌ی ۳۳.۳۳٪ به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که. هه‌روه‌ها (۴) به‌شدار بوو خیزاندارن که ده‌کاته ریژه‌ی ۲۲.۲۲٪ به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که. هه‌روه‌ها (۲) به‌شدار بوو سه‌لتن که ده‌کاته ریژه‌ی ۱۱.۱۱٪ به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که.

خشته‌ی (۳) پروانامه‌ی به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که پیشانده‌دات

پروانامه‌ی	دووباره‌کان	ریژه‌ی سه‌ده‌ی
سه‌ره‌تایی	۶	۳۳.۳۳٪
ناوه‌ندی	۵	۲۷.۷۷٪
ئاماده‌یی	۱	۵.۵۵٪
به‌کالۆریۆس	۳	۱۶.۶۶٪
نه‌خوینده‌وه‌وه	۳	۱۶.۶۶٪
کۆی گشتی	۱۸	۱۰۰٪

له خشته‌ی (۳) پیشانی دهدات که (۶) به‌شدار بوو هه‌لگری پروانامه‌ی سه‌ره‌تاییین که ده‌کاته ریژه‌ی ۳۳.۳۳٪ به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که پیک دینیت. هه‌روه‌ها (۵) به‌شدار بوو هه‌لگری پروانامه‌ی ناهه‌ندین که ریژه‌ی ۲۷.۷۷٪ به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که پیک دینیت. هه‌روه‌ها (۳) به‌شدار بوو هه‌لگری پروانامه‌ی به‌کالۆریۆسن که ریژه‌ی ۱۶.۶۶٪ به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که پیک دینیت. هه‌روه‌ها (۳) به‌شدار بوو نه‌خوینده‌وارن که ریژه‌ی ۱۶.۶۶٪ به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که پیک دینیت. هه‌روه‌ها (۱) به‌شدار بوو هه‌لگری پروانامه‌ی ئاماده‌یییه که ریژه‌ی ۵.۵۵٪ به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که پیک دینیت.

خشته‌ی (۴) باری ئابوری به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که پیشانده‌دات

باری ئابوری	دووباره‌کان	ریژه‌ی سه‌ده‌ی
زۆرباش	۴	۲۲.۲۲٪
باش	۶	۳۳.۳۳٪
ناوه‌ند	۸	۴۴.۴۴٪
کۆی گشتی	۱۸	۱۰۰٪

له خشتهی (٤) پیشانی دهدات (٨) به شداربوو باری ئابووریان ناوهندییه که دهکاته ریژهی ٤٤.٤٤٪ به شداربووانی توژیینه وه که پیک دینیت. ههروهها (٦) به شداربوو باری ئابووریان باشه که ریژهی ٣٣.٣٣٪ به شداربووانی توژیینه وه که پیک دینیت. ههروهها (٤) به شداربوو باری ئابووریان زور باشه که ریژهی ٢٢.٢٢٪ به شداربووانی توژیینه وه که پیک دینیت.

خشتهی (٥) شوینی نیشته جیبوونی پیشووتری به شداربووانی توژیینه وه که پیشاندهدات

شوینی نیشته جیبوونی	دوبارهکان	ریژهی سهدهی
شار	١٧	٩٤.٤٤٪
ناحیه	١	٥.٥٥٪
کوی گشتی	١٨	١٠٠٪

له خشتهی (٥) پیشانی دهدات که (١٧) به شداربوو شوینی نیشته جیبوونی ناوشار بووه که ریژهی ٩٤.٤٤٪ به شداربووانی توژیینه وه که پیک دینیت. ههروهها (١) به شداربوو و شوینی نیشته جیبوونی ناحیه بووه وه که ریژهی ٥.٥٥٪ به شداربووانی توژیینه وه که پیک دینیت.

باسی دووم: خستنه پرووی زانیارییه تاییه تییه کانی:

خشته ی (۶) کیشهی تهندروستی دهروونی

هلبژاردنه کان	دوباره کان	پژیهی سهدهی
به لی	۱۳	٪۷۲.۲۲
تارادهیهک	۰	٪۰
نه خیر	۵	٪۲۷.۷۷
کوی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته ی (۶) پیشانی دهدات (۱۳) به شدار بوو پییان وایه کیشهی تهندروستی دهروونی له مندالاندا هۆکاره له پروودانی توندوتیژی دژی دایک و باوک، که دهکاته رژیهی ٪۷۲.۲۲. ههروهها (۵) به شدار بوو پییان وایه کیشهی تهندروستی دهروونی له مندالاندا هۆکار نییه له پروودانی توندوتیژی دژی دایک و باوک، که دهکاته رژیهی ٪۲۷.۷۷. واتا به شیوهیهکی گشتی به شداربوان پییان وایه کیشهی تهندروستی دهروونی له مندالاندا هۆکاره له پروودانی توندوتیژی دژی دایک و باوک.

خشته ی (۷) میژووی زهبرو زهنگ یان نازار

هلبژاردنه کان	دوباره کان	پژیهی سهدهی
به لی	۱۱	٪۶۱.۱۱
تارادهیهک	۱	٪۳۳.۳۳
نه خیر	۶	٪۵.۵۵
کوی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته ی (۸) پیشانی دهدات (۱۱) به شدار بوو پییان وایه میژووی زهبر و زهنگ یان نازاردان له ژیانی مندالدا هۆکاره له پروودانی توندوتیژی دژی دایک و باوک له داهاتوودا، که دهکاته رژیهی ٪۶۱.۱۱. ههروهها (۶) به شدار بوو پییان وایه که میژووی زهبر و زهنگ یان نازاردان له ژیانی مندالدا نابیتته هۆکاریک بو توندوتیژی دژی دایک و باوک له داهاتوودا، که دهکاته رژیهی ٪۳۳.۳۳. ههروهها (۱) به شدار بوو پیی وایه که تا رادهیهک میژووی زهبر و زهنگ یان نازار له ژهنی مندالدا دهتوانیت هۆکاریک بیت بو توندوتیژی دژی دایک و باوک له داهاتوودا، که دهکاته رژیهی ٪۵.۵۵. واتا به شیوهیهکی گشتی به شداربوان پییان وایه و میژووی زهبر و زهنگ یان نازاردان له ژیانی مندالدا هۆکاره له پروودانی توندوتیژی دژی دایک و باوک.

خشته‌ی (۸) هۆکاره ئابوری و کۆمه‌لایه‌تیه‌کان وه‌کو هه‌ژاری

هه‌لبژاردنه‌کان	دوو‌باره‌کان	پڕێژه‌ی سه‌ده‌ی
به‌لێ	۵	٪۲۷.۷۷
تار‌پاده‌یه‌ک	۳	٪۱۶.۶۶
نه‌خێر	۱۰	٪۵۵.۵۵
کۆی گه‌شتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته‌ی (۸) پێشانی ده‌دات که (۱۰) به‌شداربوو پێیان وایه هۆکاره ئابوری و کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی وه‌ک. هه‌ژاری ناتوانن به‌شدار بن له توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک، که ده‌کاته پڕێژه‌ی ٪۵۵.۵۵. هه‌روه‌ها (۵) به‌شداربوو پێیان وایه هۆکاره ئابوری و کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی وه‌کو هه‌ژاری ده‌توانن به‌شدار بن له توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک که ده‌کاته پڕێژه‌ی ٪۲۷.۷۷. هه‌روه‌ها (۳) به‌شداربوو پێیان وایه که تا راده‌یه‌ک هۆکاره ئابوری و کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی وه‌ک و هه‌ژاری ده‌توانن به‌شدار بن له توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک که ده‌کاته پڕێژه‌ی ٪۱۶.۶۶. واتا به پێی بۆچوونی به‌شداربووانی توێژینه‌وه‌که پێیان وایه هۆکاره ئابوری و کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی وه‌ک هه‌ژاری ناتوانن به‌شدار بن له توندوتیژی به‌رامبه‌ر باوان.

خشته‌ی (۹) جیاوازی نیوان ژینگه‌ی شاره‌کان و ژینگه‌ی گونده‌کان

هه‌لبژاردنه‌کان	دوو‌باره‌کان	پڕێژه‌ی سه‌ده‌ی
به‌لێ	۱۵	٪۸۳.۳۳
تار‌پاده‌یه‌ک	۰	٪۰
نه‌خێر	۳	٪۱۶.۶۶
کۆی گه‌شتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته‌ی (۹) پێشانی ده‌دات که (۱۵) به‌شداربوو پێیان وایه جیاوازی هه‌یه له نیوان ژینگه‌ی شاره‌کان و ژینگه‌ی گونده‌کان له بلابوونه‌وه‌ی توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک، که ده‌کاته پڕێژه‌ی ٪۸۳.۳۳. هه‌روه‌ها (۳) به‌شداربوو پێیان وایه که جیاوازی نییه له نیوان ژینگه‌ی شاره‌کان و ژینگه‌ی گونده‌کان له بلابوونه‌وه‌ی توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک، که ده‌کاته پڕێژه‌ی ٪۱۶.۶۶. واتا به پێی به‌شداربووانی توێژینه‌وه‌که به‌لێ جیاوازی هه‌یه له نیوان ژینگه‌ی شاره‌کان و ژینگه‌ی گونده‌کان له بلابوونه‌وه‌ی توندوتیژی.

خشتهی (۱۰) نه‌بوونی چاودییری یان په‌روهرده

هه‌لبژاردنه‌کان	دووباره‌کان	پژدهی سه‌دهی
به‌لی	۱۶	٪۸۸.۸۸
تاراده‌یه‌ک	۰	٪۰
نه‌خیز	۲	٪۱۱.۱۱
کوی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشتهی (۱۰) پیشانی ده‌دات که (۱۶) به‌شداربوو پینان وایه نه‌بوونی چاودییری یان په‌روهردهی یه‌کیک له باوان هۆکاره بۆ پروودانی توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک له هاتوودا، که ده‌کاته پژدهی ٪۸۸.۸۸. هه‌روه‌ها (۲) به‌شداربوو پینان وایه که نه‌بوونی چاودییری یان په‌روهردهی یه‌کیک له باوان هۆکار نییه بۆ پروودانی توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک له داها‌توودا که ده‌کاته پژدهی ٪۱۱.۱۱. که‌واته به پیی بۆچوونی به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که نه‌بوونی چاودییری یان په‌روهردهی یه‌کیک له باوان هۆکاره له پروودانی توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک له داها‌توودا.

خشتهی (۱۱) بیرو باوه‌ری کولتووری

هه‌لبژاردنه‌کان	دووباره‌کان	پژدهی سه‌دهی
به‌لی	۹	٪۵۰
تاراده‌یه‌ک	۴	٪۲۲.۲۲
نه‌خیز	۵	۲۷.۷۷
کوی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشتهی (۱۱) پیشانی ده‌دات (۹) به‌شداربوو پینان وایه بیرو و باوه‌ره کولتورییه‌کان رۆلیان هه‌یه له قبوولکردن یان ریگری کردن له توندوتیژی دژی دایک و باوک، که ده‌کاته پژدهی ٪۵۰. هه‌روه‌ها (۵) به‌شداربوو پینان وایه بیرو و باوه‌ری کولتورییه‌کان رۆلیان نییه له قبوولکردن یان ریگری کردن له توندوتیژی دژی دایک و باوک، که ده‌کاته پژدهی ٪۲۷.۷۷. هه‌روه‌ها (۴) به‌شداربوو پینان وایه که تا راده‌یه‌ک بیرو و باوه‌ر کولتورییه‌کان رۆلیان هه‌یه له قبوولکردن یان ریگری کردن له توندوتیژی دژی دایک و باوک، که ده‌کاته پژدهی ٪۲۲.۲۲. واتا به شیوه‌یه‌کی گشتی به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که پینان وایه بیروباوه‌ره کولتورییه‌کان رۆلیان هه‌یه له قبوولکردن یان ریگری کردن له توندوتیژی دژی دایک و باوک.

خشته‌ی (۱۲) ویناکردنی په‌یوه‌ندییه خیزانییه‌کان

هه‌لبژاردنه‌کان	دووباره‌کان	پژیه‌ی سه‌ده‌ی
به‌لی	۱۴	٪۷۷.۷۷
تاراده‌یه‌ک	۳	٪۱۶.۶۶
نه‌خیز	۱	٪۵.۵۵
کۆی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته‌ی (۱۲) پشانی ده‌دات (۱۴) به‌شداربوو پینان وایه ویناکردنی په‌یوه‌ندییه خیزانییه‌کان له میدیاکاندا کاریگه‌ری له‌سه‌ر تیروانینه‌کانی توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک هه‌یه، که ده‌کاته رژه‌ی ٪۷۷.۷۷. هه‌روه‌ها (۳) به‌شداربوو پینان وایه تا راده‌یه‌ک ویناکردنی په‌یوه‌ندی خیزانییه‌کان له میدیاکاندا کاریگه‌ری له‌سه‌ر تیروانینه‌کانی توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک هه‌یه، که ده‌کاته رژه‌ی ٪۱۶.۶۶. هه‌روه‌ها (۱) به‌شداربوو پنی وایه ویناکردنی په‌یوه‌ندییه خیزانییه‌کان له میدیاکاندا کاریگه‌ری نییه له‌سه‌ر تیروانینه‌کانی توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک، که ده‌کاته رژه‌ی ٪۵.۵۵. واته به پنی بۆچوونی به‌شداربووان ویناکردنی په‌یوه‌ندییه خیزانییه‌کان له میدیاکاندا کاریگه‌ری له‌سه‌ر تیروانینه‌کانی توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک هه‌یه.

خشته‌ی (۱۳) ئاستی خوینده‌واری

هه‌لبژاردنه‌کان	دووباره‌کان	پژیه‌ی سه‌ده‌ی
یه‌لی	۹	٪۵۰
تاراده‌یه‌ک	۲	٪۱۱.۱۱
نه‌خیز	۷	٪۳۸.۸۸
کۆی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته‌ی (۱۳) پشانی ده‌دات که (۹) به‌شداربووان پینان وایه ئاستی خویندن له ناو کۆمه‌لگه‌کاندا کاریگه‌ری هه‌یه له‌سه‌ر روودانی توندوتیژی دژی دایک و باوک، که ده‌کاته رژه‌ی ٪۵۰. هه‌روه‌ها (۷) به‌شداربوو پینی وایه که ئاستی خویندن له ناو کۆمه‌لگه‌کاندا کاریگه‌ری نییه له‌سه‌ر روودانی توندوتیژی دژی دایک و باوک، که ده‌کاته رژه‌ی ٪۳۸.۸۸. هه‌روه‌ها (۲) به‌شداربوو پینان وایه که تا راده‌یه‌ک ئاستی خویندن له کۆمه‌لگه‌کاندا کاریگه‌ری هه‌یه له سه‌ر روودانی توندوتیژی دژی دایک و باوک، که ده‌کاته رژه‌ی ٪۱۱.۱۱. واتا به پنی بۆچوونی به‌شداربووانی توژیینه‌و که ئاستی خوینده‌واری له‌ناو کۆمه‌لگه‌کاندا کاریگه‌ری هه‌یه له روودانی توندوتیژی دژی دایک و باوک.

خشته‌ی (۱۴) به باشی چاودی‌ری ناکری

پژیه‌ی سه‌دهی	دوباره‌کان	هه‌لبژاردنه‌کان
٪۱۶.۶۶	۳	به‌لی
٪۰	۰	تاراده‌یه‌ک
٪۸۳.۳۳	۱۵	نه‌خیر
٪۱۰۰	۱۸	کوی گشتی

له خشته‌ی (۱۴) پیشانی ده‌دات که (۱۵) به‌شداربوو پییان وایه هه‌ست ده‌کهن له خانه‌ی به‌سالآچووان به باشی چاودی‌ری ناکری، که ده‌کاته رژیه‌ی ٪۸۳.۳۳. هه‌روه‌ها (۳) به‌شداربوو پییان وایه هه‌ست ده‌کهن له خانه‌ی به‌سالآچووان به باشی چاودی‌ری ده‌کری، که ده‌کاته رژیه‌ی ٪۱۶.۶۶. واتا به شیوه‌ی گشتی به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که هه‌ست ناکهن له خانه‌ی به‌سالآچووان به باشی چاودی‌ری ده‌کری.

خشته‌ی (۱۵) هه‌ست به ته‌نهایی یا گوشه‌گیری ده‌کهی

پژیه‌ی سه‌دهی	دوباره‌کان	هه‌لبژاردنه‌کان
٪۵۵.۵۵	۱۰	به‌لی
٪۳۸.۸۸	۷	تاراده‌یه‌ک
٪۵.۵۵	۱	نه‌خیر
٪۱۰۰	۱۸	تاراده‌یه‌ک

له خشته‌ی (۱۵) پیشانی ده‌دات که (۱۰) به‌شداربوو هه‌ست به ته‌نیایی یان گوشه‌گیری ده‌کات له خانه‌ی به‌سالآچووان، که ده‌کاته رژیه‌ی ٪۵۵.۵۵. هه‌روه‌ها (۷) به‌شداربوو تاراده‌یه‌ک هه‌ست به ته‌نیایی یان گوشه‌گیری ده‌کات له خانه‌ی به‌سالآچووان، که ده‌کاته رژیه‌ی ٪۳۸.۸۸. هه‌روه‌ها (۱) به‌شداربوو هه‌ست به ته‌نیایی و گوشه‌گیری ناکات له خانه‌ی به‌سالآچووان که ده‌کاته رژیه‌ی ٪۵.۵۵. واتا به شیوه‌ی گشتی به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که هه‌ست به ته‌نیایی یان گوشه‌گیری ده‌کهن له خانه‌ی به‌سالآچووان.

خشتهی (۱۶) تیکچوونی خیزان

ههلبژاردنهکان	دووبارهکان	پژیهی سهدهی
بهلی	۱۰	%۵۵.۵۵
تارادهیهک	۲	%۱۱.۱۱
نهخیز	۶	%۳۳.۳۳
کوی گشتی	۱۸	%۱۰۰

له خشتهی (۱۶) پیشانی دهدات که (۱۰) بهشداربوو پینان وایه تیکچوونی خیزان هۆکاره بۆ ناردنی دایک و باوک بۆ خانهی بهسالآچووان، که دهکاته رژیهی %۵۵.۵۵. ههروهها (۶) بهشداربوو پینان وایه که تیکچوونی خیزان هۆکار نییه بۆ ناردنی دایک و باوک و خانهی بهسالآچووان، که دهکاته رژیهی %۳۳.۳۳. ههروهها (۲) بهشداربوو پینان وایه که تارادهیهک تیکچوونی خیزان هۆکاره بۆ ناردنی دایک و باوک بۆ خانهی بهسالآچووان، که دهکاته رژیهی %۱۱.۱۱. واتا به شتیهیهکی گشتی بهشداربووانی توژیینهوهکه پینان وایه تیکچوونی خیزان هۆکاره له ناردنی دایک و باوک بۆ خانهی بهسالآچووان.

خشتهی (۱۷) دابهش بوونی خیزان

ههلبژاردنهکان	دووبارهکان	پژیهی سهدهی
بهلی	۱۱	%۶۱.۱۱
تارادهیهک	۳	%۱۶.۶۶
نهخیز	۴	%۲۲.۲۲
کوی گشتی	۱۸	%۱۰۰

له خشتهی (۱۷) پیشانی دهدات که (۱۱) بهشداربوو پینان وایه دابهشبوونی خیزان کاریگهری ههیه لهسه چاودییری کردنی دایک و باوکی بهسالآچوو، که دهکاته رژیهی %۶۱.۱۱. ههروهها (۴) بهشداربوو پینان وایه دابهشبوونی خیزان کاریگهری نییه لهسه چاودییری کردنی دایک و باوکی بهسالآچوو، که دهکاته رژیهی %۲۲.۲۲. ههروهها (۳) بهشداربوو پینان وایه که تارادهیهک دابهشبوونی خیزان کاریگهری ههیه لهسه چاودییری کردنی دایک و باوکی بهسالآچوو، که دهکاته رژیهی %۱۶.۶۶. واتا زۆرینهی بهشداربووانی توژیینهوهکه پینان وایه دابهشبوونی خیزان کاریگهری ههیه له سه چاودییری کردنی دایک و باوکی بهسالآچوو.

خشته‌ی (۱۸) فشاری دارایی

پژوهی سده‌ی	دوباره‌کان	ه‌لبژارده‌کان
۷۲.۲۲٪	۱۳	به‌لی
۰٪	۰	تاراده‌یه‌ک
۲۷.۷۷٪	۵	نوخیز
۱۰۰٪	۱۸	کوی گشتی

له خشته‌ی (۱۸) پیشانی ده‌دات (۱۳) به‌شداربوو پییان وایه فشاری دارایی پو‌لی هه‌یه له توانای چاودی‌ری کردنی دایک و باوکی به‌سال‌اچوو له کاتی دابه‌شبوونی خیزان، که ده‌کاته ریزه‌ی ۷۲.۲۲٪ هه‌روه‌ها (۵) به‌شداربوو پییان وایه که فشاری دارایی پو‌لی نییه له توانای چاودی‌ری کردنی دایک و باوکی به‌سال‌اچوو له کاتی دابه‌شبوونی خیزان، که ده‌کاته ریزه‌ی ۲۷.۷۷٪ واتا به شیوه‌یه‌کی گشتی پیش‌داربووانی تو‌یزینه‌وه‌که پییان وایه فشاری دارایی پو‌لی هه‌یه له توانای چاودی‌ری کردنی دایک و باوکی به‌سال‌اچوو له کاتی دابه‌شبوونی خیزان.

خشته‌ی (۱۹) ناردنی دایک و باوک بو‌خانه‌ی به‌سال‌اچووون باشت‌رین هه‌لبژارده‌یه

پژوهی سده‌ی	دوباره‌کان	هه‌لبژارده‌کان
۲۲.۲۲٪	۴	به‌لی
۰٪	۰	تاراده‌یه‌ک
۷۷.۷۷٪	۱۴	نه‌خیز
۱۰۰٪	۱۸	کوی گشتی

له خشته‌ی (۱۹) پیشانی ده‌دات که (۱۴) به‌شداربوو پییان وایه له کاتی لیک ترازانی خیزان ناردنی دایک و باوک بو‌خانه‌ی به‌سال‌اچووون هه‌میشه باشت‌رین هه‌لبژارده نییه، که ده‌کاته ریزه‌ی ۷۷.۷۷٪ هه‌روه‌ها (۴) به‌شدار بوو پییان وایه له کاتی لیک ترازانی خیزان ناردنی دایک و باوک بو‌خانه‌ی به‌سال‌اچووون هه‌میشه باشت‌رین هه‌لبژارده‌یه، که ده‌کاته ریزه‌ی ۲۲.۲۲٪ واتا به شیوه‌یه‌کی گشتی پییان وایه له کاتی لیک‌ترازانی خیزان ناردنی دایک و باوک بو‌خانه‌ی به‌سال‌اچووون هه‌میشه باشت‌رین هه‌لبژارده نییه.

خشته‌ی (۲۰) خیزانه‌کان پیوسته هست به‌توان بکن

هلبژاردنه‌کان	دوباره‌کان	ریشه‌ی سده‌ی
به‌لی	۱۷	٪۹۴.۴۴
تاراده‌یه‌ک	۱	٪۵.۵۵
نه‌خیر	۰	٪۰
کوی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته‌ی (۲۰) پیشانی ددهات که (۱۷) به‌شداربوو پینان وایه پیوسته خیزانه‌کان هست به‌توان بکن له ناردنی دایک باوک و باوکیان بو خانهی به‌سالآچووان، که دهکاته ریشه‌ی ٪۹۴.۴۴. هه‌روه‌ها (۱) به‌شداربوو پیی وایه تاراده‌یه‌ک پیوسته خیزانه‌کان هست به‌توان بکن له ناردنی دایک و باوکیان بو خانهی به‌سالآچووان، که دهکاته ریشه‌ی ٪۵.۵۵. واتا به شیوه‌یه‌کی گشتی به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که پینانویه پیوسته خیزانه‌کان هست به‌توان بکن له ناردنی دایک و باوکیان بو خانهی به‌سالآچووان.

خشته‌ی (۲۱) خیزانه‌کان بیر له هه‌موو به‌دیله‌کان ده‌که‌نده‌وه

هلبژاردنه‌کان	دوباره‌کان	ریشه‌ی سده‌ی
به‌لی	۴	٪۷۲.۲۲
تاراده‌یه‌ک	۱	٪۵.۵۵
نه‌خیر	۱۳	٪۲۲.۲۲
کوی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته‌ی (۲۱) پیشانی ددهات که (۱۳) به‌شداربوو و پینان وایه خیزانه‌کان پیش بریاردان له ناردنی دایک و باوکیان بو خانهی به‌سالآچووان به‌دوای هه‌موو به‌دیله‌کان ناگه‌رین، که دهکاته ریشه‌ی ٪۷۲.۲۲. هه‌روه‌ها (۴) به‌شداربوو پینان وایه خیزانه‌کان پیش بریار دان له ناردنی دایک و باوکیان بو خانهی به‌سالآچووان به‌دوای هه‌موو به‌دیله‌کان ده‌که‌رین، که دهکاته ریشه‌ی ٪۲۲.۲۲. هه‌روه‌ها (۱) به‌شداربوو پیی وایه تا راده‌یه‌ک خیزانه‌کان پیش بریاردان له ناردنی دایک و باوکیان بو خانهی به‌سالآچووان به‌دوای هه‌موو به‌دیله‌کان ده‌که‌رین، که دهکاته ریشه‌ی ٪۵.۵۵. واتا به شیوه‌یه‌کی گشتی خیزانه‌کان پیش ناردنی دایک و باوکیان بو خانهی به‌سالآچووان به‌دوای هه‌موو به‌دیله‌کان ناگه‌رین.

خشته‌ی (۲۲) سهردانکردنی دایک و باوک له خانە‌ی به‌سالآچوان

هه‌لبژاردنه‌کان	دووباره‌کان	پژژه‌ی سه‌ده‌ی
به‌لی	۱۵	٪۸۳.۳۳
تاراده‌یه‌ک	۱	٪۵.۵۵
نه‌خیز	۲	٪۱۱.۱۱
کۆ‌ی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته‌ی (۲۲) پیشانی ده‌دات (۱۵) به‌شدار بوو پی‌ی یان وایه خیزانه‌کان ده‌بیت به‌رده‌وام سهردانی دایک و باوکیان بکه‌ن له خانە‌ی به‌سالآچوان بو دنیابوون له باشیان، که ده‌کاته رژژه‌ی ٪۸۳.۳۳. هه‌روه‌ها (۲) به‌شداربوو پییان وایه خیزانه‌کان نابیت به‌رده‌وام سهردانی دایک باوک و باوکیان بکه‌ن له خانە‌ی به‌سالآچوان بو دنیابوون له باشیان، که ده‌کاته رژژه‌ی ٪۱۱.۱۱. هه‌روه‌ها (۱) به‌شداربوو پی‌ی وایه که تا راده‌یه‌ک خیزانه‌کان ده‌بیت به‌رده‌وام سهردانی دایک و باوکیان بکه‌ن له خانە‌ی به‌سالآچوان بو دنیابوون له باشیان، که ده‌کاته رژژه‌ی ٪۵.۵۵. واتا به شیوه‌یه‌کی گشتی به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که پییان وایه به‌لی خیزانه‌کان ده‌بیت به‌رده‌وام سهردانی دایک و باوکیان بکه‌ن له خانە‌ی به‌سالآچوان.

خشته‌ی (۲۳) چاودیری خانە‌واده‌ی به‌سالآچوان

هه‌لبژاردنه‌کان	دووباره‌کان	پژژه‌ی سه‌ده‌ی
به‌لی	۱۷	٪۹۴.۴۴
تاراده‌یه‌ک	۱	٪۵.۵۵
نه‌خیز	۰	٪۰
کۆ‌ی گشتی	۱۸	٪۱۰۰

له خشته‌ی (۲۳) پیشانی ده‌دات که (۱۷) به‌شدار بوو پییان وایه کۆمه‌لگه ده‌بیت پالپشتی زیاتری ئەو خیزانانه بکه‌ن که له ماله‌وه چاودیری دایک و باوکی به‌سالآچوو ده‌که‌ن، که ده‌کاته رژژه‌ی ٪۹۴.۴۴. هه‌روه‌ها (۱) به‌شدار بوو پی‌ی وایه که تا راده‌یه‌ک کۆمه‌لگه ده‌بیت پالپشتی زیاتری ئەو خیزانانه بکه‌ن که له ماله‌وه چاودیری دایک و باوکی به‌سالآچوو ده‌که‌ن، که ده‌کاته رژژه‌ی ٪۵.۵۵. واتا به شیوه‌یه‌کی گشتی به‌شداربووانی توژیینه‌وه‌که پییان وایه به‌لی پیویسته کۆمه‌لگا پالپشتی زیاتری ئەو خیزانانه بکات که له ماله‌وه چاودیری دایک و باوکی به‌سالآچوو ده‌که‌ن.

باسی سیپه: پوختهی نه‌نجامه‌کان و دهرنه‌نجام و پاسپارده و پیشنیازه‌کانی توپژینه‌وه‌که:

یه‌که‌م: نه‌نجامه‌کانی توپژینه‌وه‌که:

لیزه‌دا توپژهر گرنترین نه‌نجامه‌کان ده‌خاته پرو.

۱- به‌پژیهی ۵۰٪ تاکه‌کانی یه‌که‌ی توپژینه‌وه‌که ته‌مه‌نیان له نیوان (۵۰_۵۷). هه‌روه‌ها به‌پژیهی ۳۳.۳۳٪ باری خیزانیان جیابووه‌وه یان تاک مردوون. هه‌روه‌ها به‌پژیهی ۳۳.۳۳٪ پروانامه‌ی سه‌ره‌تایی یان هه‌یه. هه‌روه‌ها به‌پژیهی ۴۴.۴۴٪ باری ئابووریان ناوه‌ندییه‌هه‌وه‌ها به‌پژیهی ۹۴.۴۴٪ شوینی نیشته‌جی بوونیان ناوشار بووه.

۲- کیشه‌ی ته‌ندروستی دهروونی له مندالاندا به‌پژیهی ۷۲.۲۲٪ هۆکاره له پرودانی توندوتیژی دژی دایک و باوک.

۳- میژووی زه‌بر و زه‌نگ یان ئازار دان له ژیانی مندالدا ده‌توانیت به‌پژیهی ۶۱.۱۱٪ هۆکار بیت بو توندوتیژی دژی دایک و باوک له داها‌توودا.

۴- هۆکاره ئابووری و کومه‌لایه‌تییه‌کانی وه‌ک هه‌ژاری به‌پژیهی ۵۵.۵۵٪ ناتوانن به‌شدار بن له توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک.

۵- جی‌اوازی هه‌یه له نیوان ژینگه‌ی شاره‌کان و ژینگه‌ی گونده‌کان به‌پژیهی ۸۳.۳۳٪ له بلاو بوونه‌وه‌ی توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک.

۶- نه‌بوونی چاودیری یان په‌روه‌رده‌ی یه‌کیک له باوان به‌پژیهی ۸۸.۸۸٪ هۆکاره بو پرودانی توندوتیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک له داها‌توودا.

۷- بیر و باوه‌ره‌ کلتورییه‌کان پو‌لیان هه‌یه له قبوولکردن یا ریگری کردن به‌پژیهی ۵۰٪ له توندوتیژی دژی دایک و باوک.

۸- وینه‌کردنی په‌یوه‌ندییه‌ خیزانییه‌کان له میدیاکاندا به‌رژه‌ی ۷۷.۷۷٪ کاریگه‌ری هه‌یه له‌سه‌ر تیروانینه‌کانی توند تیژی به‌رامبه‌ر دایک و باوک.

۹- ئاستی خویندن له‌ناو کومه‌لگا‌کاندا کاریگه‌ری هه‌یه له‌سه‌ر پرودانی توندوتیژی دژی دایک و باوک به‌پژیهی ۵۰٪.

۱۰- به‌سال‌اچووان به‌پژیهی ۸۳.۳۳٪ هه‌ست ناکه‌ن له خانه‌ی به‌سال‌اچووان به‌باشی چاودیری ده‌کرین.

۱۱- به‌سال‌اچووان هه‌ست به‌ته‌نیایی یان گو‌شه‌گیری ده‌که‌ن له خانه‌ی به‌سال‌اچووان به‌پژیهی ۵۵.۵۵٪.

۱۲- تی‌کچوونی خیزان به‌پژیهی ۵۵.۵۵٪ هۆکاره بو ناردنی دایک و باوک بو خانه‌ی به‌سال‌اچووان.

۱۳- دابه‌شبوونی خیزان به‌پژیهی ۶۱.۱۱٪ کاریگه‌ری هه‌یه له‌سه‌ر چاودیری کردنی دایک و باوکی به‌سال‌اچوو.

- ۱۴- فشاری دارایی به‌پژدهی ۷۲.۲۲٪ رۆلی هه‌یه له توانای چاودێری کردنی دایک و باوکی به‌سالآچوو له کاتی دابه‌شبوونی خیزان.
- ۱۵- له کاتی لیکترازانی خیزان ناردنی دایک و باوک بۆ خانە‌ی به‌سالآچووان رۆژده‌ی ۷۷.۷۷٪ هه‌میشه باشت‌ترین هه‌لبژاردن نییه.
- ۱۶- پیوسته‌ خیزانه‌کان به‌رۆژده‌ی ۹۴.۴۴٪ هه‌ست به‌ ته‌وان بکه‌نه‌ ناردنی دایک و باوکیان بۆ خانە‌ی به‌سالآچووان.
- ۱۷- خیزانه‌کان پیش بریاردان له‌ ناردنی دایک و باوکیان بۆ خانە‌ی به‌سالآچووان به‌رۆژده‌ی ۸۳.۳۳٪ به‌ دوا‌ی هه‌موو به‌دیله‌کان ناگه‌رین.
- ۱۸- خیزانه‌کان ده‌بیت به‌رده‌وام سه‌ردانی دایک و باوکیان بکه‌ن له‌ خانە‌ی به‌سالآچووان به‌رۆژده‌ی ۸۳.۴۴٪ بۆ دلنیا‌بوون له‌ باشبوونیان.
- ۱۹- کۆمه‌لگه‌ ده‌بیت پالپشتی زیاتری ئه‌و خیزانانه‌ بکه‌ن به‌رۆژده‌ی ۹۴.۴۴٪ که‌ له‌ ماله‌وه‌ چاودێری دایک و باوکی به‌سالآچوو ده‌که‌ن.

دورننه نجام:

ليږدهدا تويزهر دهکاته ئه و دورننه نجامه ي که:

۱- کيشه ي تهنډروستي دهرووني له مندالاندا ههروهه ميژووي زهبر و زهنگ يان نازاردان له ژيانی مندالدا دهتوانيت هؤکاريک بيت بؤ پروودانی توندوتیژی بهرامبهر دايک و باوک له داهاتودا.

۲- هؤکاري ئابووري وهکوو ههژاري ناکريت هؤکاريک بيت بؤ نهنجامدانی توندوتیژی بهرامبهر دايک و باوک.

۳- هؤکاره کومه لايه تييهکانی وهک بير و باوهږه کولتووريهکان يان جياوازی له نيوان شارهکان و گوندهکان له بلاو بوونهوهی توندوتیژی يان وينهکردنی پهيوهندييه خيزانيهکان له ميدياکاندا دهکريت هؤکاريک بن بؤ پروودانی توندوتیژی بهرامبهر دايک و باوک.

۴- ئاستی خویندن له ناو کومه لگاکاندا کاريگهري ههيه له پروودانی توندوتیژی بهرامبهر دايک و باوک.

۵- بهو پييه ي به ساللاچووان ههست به گوشهگيري و تهنيايي دهکهن له خانه ي به ساللاچووان، ههروهه ههست ناکهن که به باشی چاوديري دهکرين له خانه ي به ساللاچووان، کهواته بوومان دهردهکويت به ساللاچووان ههست ناکهن له خانه ي به ساللاچووان بميننهوه.

۶- ليکترزانی خيزان و دابه شبوونی خيزان هؤکاريکن بؤ ناردنی باوان بؤ خانه ي به ساللاچووان. ۷- کومه لگا پالپشتی ئه و خيزانانه ناکات که له ماله وه چاوديري دايک و باوکی به ساللاچوو دهکهن.

۸- خيزانهکان ههست به تاوان ناکهن له ناردنی دايک و باوکیان بؤ خانه ي به ساللاچووان بوييه پيش برياردان له ناردنی دايک و باوکیان بؤ خانه ي به ساللاچووان به دواي هه موو به ديلهکاندا ناگه رين.

دووم: پيشنيارهكانى تويژينه وهكه:

- پيشنيار دهكهين بۇ دەم و دەزگا حوكمىيەكان و گەنجان
- ۱- داوا دهكهين وهزارهتى رۆشنىيرى بهرنامهساز بكات كه تيندا شارهزايان و پسپوران له بوارى كۆمه لئاسى و دەر ووناسى و پەر وهرده و راگه ياندن گەنجان هۆشيار بكنه وه بهرامبەر به ساللاچووان.
  - ۲- داوا له وهزارهتى خویندنى بالا دهكهين كه به ساللاچووان بكاتە به شىك له بابەتى خویندنى گەنجانى زانكو.
  - ۳- داوا له وهزارهتى ناوخۆ دهكهين كه ياسايهكى توندتر دابريژيت دژ به و گەنجانەى ئازارى به ساللاچووان ددهن.
  - ۴- داوات دهكهين گەنجان چاودىرى تەندروستى به ساللاچووان بكن.
  - ۵- داوا دهكهين گەنجان به شيوهيهكى جوان مامه له له گه ل به ساللاچووان بكن.
  - ۶- داوا دهكهين حكومهت پيداويستى به سالانى دابين بكات.

سييه م: پاسپاردهكانى تويژينه وهكه:

- تويژەر به پيوستى دهزانيت كۆمه لىك پاسپارده بخاته بهر دهستى تويژهرانى تر بۇ ئه وهى تويژينه وهى زياتر بخه نه وو. ئه وانيش برىتين له ماناى خواره وه:
- ۱- تويژينه وهيهكى چۆنايهتى ئه نجام بدرىت دهر بارهى ليكه وته و كۆمه لايه تيه كانى توندوتىژى بهرامبەر به ساللاچووان.
  - ۲- تويژينه وهيهك ئه نجام بدرىت دهر بارهى هۆكاره كانى ناردينى باوان بۇ خانهى به ساللاچووان.
  - ۳- تويژينه وهيهكى چه نديايهتى ئه نجام بدرىت دهر بارهى گۆرانه كۆمه لايه تيه كان وهك هۆكارىك بۇ زيادبوونى دياردهى توندوتىژى بهرامبەر باوان.

ليستی سەرچاوهكان:

سەرچاوه كوردییهكان:

- ۱- ئەلحەسەن، ئیحسان. (۲۰۱۲). ئینسایكلۆپیدیای كۆمەڵناسی. وەرگێڕانی: كارزان محمد. هەولێر. چاپخانهی سەردەم .
- ۲- ئەمین، تەها. (۲۰۱۲). گرتە پەروەردەییەكان پێشنياز و هەول بۆ چارهسەر. هەولێر. چاپخانهی ئاراس .
- ۳- القصیر، ملیحە و احمد، صبیح. (۲۰۰۲). سۆسیۆلۆژیای خیزان. وەرگێڕانی: صابربکر. چاپخانهی داناز .
- ۴- الاسـتنبولي، محمود. (۲۰۰۳). ژن و میـردی ئیسلامی بەختەوەر. وەرگێڕانی: نەوا محمد. هەولێر. نوسینگەى تەفسیر .
- ۵- خەلیل، مەعین. (۲۰۰۷). كۆمەڵناسی خیزان. وەرگێڕانی: ئارام ئەمین. دهۆك. چاپخانهی خانى .
- ۶- خەمەش، نەجمەدین. (۲۰۱۲). كۆمەڵناسی بابەت و میتۆد. وەرگێڕانی: عبدالله خورشید، و ئەوانی تر. هەولێر. چاپخانهی رۆژەهەلات .
- ۷- سووقی، مەنسوزر و خەلق، علی. (۲۰۱۳). بنەماكانی كۆمەڵناسی. وەرگێڕانی: سیروان محمد. هەولێر. چاپخانهی موكریانی.
- ۸- سەفیری، مەسعود. (۲۰۰۷). ئاناتۆمی توندتیژی. وەرگێڕانی: بەیان عەزیزی. سلیمانی. چاپخانهی كوردستان .
- ۹- شوانی، محمد. (۲۰۱۵). سەرەتایەك بۆ تویژینهوه له كۆمەڵناسیدا. هەولێر. چاپخانهی رۆژەهەلات .
- ۱۰- شازەلی، كەریم. (۲۰۲۰). پەروەردەى ژیرانه. وەرگێڕانی: هەندرین هۆژار. چاپخانهی ناوەندی رەها .
- ۱۱- عەبولرەحمان، عەبوللا. (۲۰۱۲). توندتیژی خیزان و تیروانین و چارهسەر. هەولێر. چاپخانهی ماردین.
- ۱۲- عومەر، مەعین. (۲۰۱۱). رییازەكلنی تویژینهوه له كۆمەڵناسیدا. وەرگێڕانی: زیرەك احمد. هەولێر. چاپخانهی رۆژەهەلات .
- ۱۳- عومەر، مەعین. (۲۰۱۲). میتۆدهكانی تویژینهوه له كۆمەڵناسیدا. وەرگێڕانی: مەحمەد شوانی. هەولێر. چاپخانهی رۆژەهەلات .
- ۱۴- عزیز، عزالدین. (۲۰۱۵). بنەماكانی دەروونانی گشتی. هەولێر. چاپخانهی رۆژەهەلات.
- ۱۵- عزیز، عزالدین. (۲۰۱۸). دەروازەى م بۆ دەروونانی پەروەردەیی. هیقى.
- ۱۶- كوساس، محمد. (۲۰۰۰). مندال و سایكۆلۆژیای پەروەردەکردنی. سلیمانی. چاپخانهی چوارچرا.

حکومهتی هه‌ریمی کوردستان – عێراق

وه‌زاره‌تی خوێندنی با‌لاو توێژینه‌وه‌ی زانستی

زانکۆی سه‌لاحه‌ددین – هه‌ولێر

کۆلیژی ئاداب – به‌شی کۆمه‌لناس

پرسیارنامه

سه‌لاو پێز .....

ئه‌و فۆرمه‌ی له‌به‌رده‌ستتدایه ئاماده‌کراوه به‌مه‌به‌ستی ئه‌نجامدانی توێژینه‌وه‌یه‌کی زانستی له‌ بواری کۆمه‌لناسی، به‌ناونیشانی (هۆکاره کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی ئه‌نجام دانی توندوتیژی به‌رامبه‌ر باوان)، توێ به‌پێزیش هه‌لبژێردراوی بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی پرسیاره‌کانی ئه‌م فۆرمه، به‌ وه‌لامدانه‌وه‌ت به‌هه‌ستتیکي لێپرسراوانه و راشکاوانه بۆ سه‌رجه‌م بره‌گه‌کان، به‌شدار ده‌بیت له‌ سه‌رخستن و ده‌وله‌مه‌ندکردنی ئه‌م توێژینه‌وه‌یه، هاوکاریتان جیگه‌ی سوپاس و پێزانینه.

تێبینی:-

1. پێویست به‌ ناوونوسین ناکات.
2. له‌به‌رامبه‌ر هه‌ر پرسیاریک سی وه‌لام دانراوه هه‌یمای (✓) له‌م وه‌لامه‌دا دا‌بنی که هه‌له‌به‌بژیریت.
3. تکایه هه‌موو بره‌گه‌کان وه‌لام بده‌وه بۆ هه‌ر بره‌گه‌یه‌کیش ته‌نها یه‌ک وه‌لام هه‌لبژیره.
4. هه‌موو ئه‌و زانیاریانه‌ی له‌پێگه‌ی ئه‌م فۆرمه کۆده‌کریته‌وه به‌نه‌ینی ده‌مینیته‌وه ته‌نها به‌مه‌به‌ستی زانستی به‌کارده‌هێنریت.

به‌سه‌ره‌پرشتی:

م. ی. روستم صابر مصطفی

ئاماده‌کردنی قوتابی:

بشری جلال مجید

زانبارييه گشتييه كان:

۱. رەگەز: نىر ( )، مى ( ) .
۲. تەمەن ( ) .
۳. بارى كۆمەلايەتى پىشوو تەرت: خىزاندار ( )، سەلت ( )، جىابوۋە ( )، تاك مردوو ( ) .
۴. ئاستى خويندىن: بەرزىن پلەي بەدەستھاتوو: ( ) .
۵. ئاستى بىزىويت چۆن بوو؟ زۆرباش ( )، باش ( )، ناۋەند ( )، خراپ ( )، زۆر خراپ ( ) .
۶. شوپىنى نىشتە جىبوۋنى پىشوو تەرت: شار ( )، شارۋچكە ( )، ناحىە ( )، گوند ( ) .

زانبارييه تايبەتتايە كان:

نەخىر	تارادەيەك	بەلى	بەرگەكان	ژمارە
			كىشەي تەندروستى دەروۋنى لە مندالاندا ھۆكارە لە پوۋدانى توندوتىژى دىژى دايك و باوك.	۱.
			مىژوۋى زەبر و زەنگ يان ئازار دان لە ژيانى مندالدا دەتوانىت ھۆكارىك بى بۇ توندوتىژى دىژى دايك و باوك لە داھاتوۋدا.	۲.
			ھۆكارە ئابوۋرى و كۆمەلايەتتايەكانى ۋەكو ھەژارى دەتوانن بەشدار بن لە توندوتىژى بەرامبەر دايك و باوك.	۳.
			جىاۋازى ھەيە لە نيۋان ژىنگەي شارەكان و ژىنگەي گوندەكان لە بلاۋ بوۋنەۋەي توندوتىژى بەرامبەر دايك و باوك.	۴.
			نەبوۋنى چاۋدىرى يان پەروەردەي يەككە لە باۋان ھۆكارە بۇ پوۋدانى توندوتىژى بەرامبەر دايك و باوك لە داھاتوۋدا.	۵.
			بىر و باۋەرە كەلتوۋرىيەكان رۆليان ھەيە لە قىۋولكردن يان رىگىرى كردن لە توند و تىژى دىژى دايك و باوك.	۶.
			ۋىتاكردنى پەيوەندىيە خىزانىيەكان لە مىدىياكاندا كارىگەرى لەسەر تىروانىيەكانى توندوتىژى بەرامبەر دايك و باوك ھەيە.	۷.
			ئاستى خويندىن لەناۋ كۆمەلگاكندا كارىگەرى ھەيە لەسەر پوۋدانى توندوتىژى دىژى دايك و باوك.	۸.
			ھەست دەكەيت لە خانەي بەسالاچۋوان بە باشى چاۋدىرى دەكرىت.	۹.
			ھەست بە تەنبايى يان گۆشەگىرى دەكەيت لە خانەي بەسالاچۋوان.	۱۰.
			تىكچۋونى خىزان ھۆكارە بۇ ناردنى دايك و باوك بۇ خانەي بەسالاچۋوان.	۱۱.
			دابەشبوۋنى خىزان كەرىگەرى ھەيە لەسەر چاۋدىرى كردنى دايك و باوكى بەسالاچۋوان.	۱۲.

			فشاری دارایی پوولی ههیه له توانای چاودییری کردنی دایک و باوکی بهسالآچوو له کاتی دابهشبوونی خیزان.	۱۳.
			له کاتی لهیکترازانی خیزان ناردنی دایک و باوک بو خانهی بهسالآچووان ههمیشه باشتترین ههلبژاردهیه.	۱۴.
			پیویسته خیزانهکان ههست بهتاوان بکهن له ناردنی دایک و باوکیان بو خانهی بهسالآچووان.	۱۵.
			خیزانهکان پیش بریاردان له ناردنی دایک و باوکیان بو خانهی بهسالآچووان به دوای ههموو بهدیلهکان دهگهپین.	۱۶.
			خیزانهکان دهبیت بهردهوام سهردانی دایک و باوکیان بکهن له خانهی بهسالآچووان بو دنیا بوون له باشییان.	۱۷.
			کومهلگه دهبیت پالپشتیی زیاتری ئه و خیزانانه بکهن که له مالهوه چاودییری دایک و باوکی بهسالآچوو دهکهن.	۱۸.